

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ АГРАРНЫЙ
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

**ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ПРОФЕССОРЫ, АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҚ ҒЫЛЫМЫНЫҢ
ДОКТОРЫ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
“ЭКОЛОГИЯ” АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ,
НӘЗИЯ ШӨКЕНҚЫЗЫ СҮЛЕЙМЕНОВАНЫҢ
80 ЖАСҚА ТОЛУЫНА АРНАЛҒАН**

Ғылыми еңбектерінің библиографиялық көрсеткіші

Библиографический указатель научных трудов

**ПОСВЯЩЕННЫЙ 80 – ЛЕТИЮ
ПРОФЕССОРА КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА, ДОКТОРА
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК, АКАДЕМИК НААН
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И МЕЖДУНАРОДНОЙ АКАДЕМИИ
«ЭКОЛОГИЯ»
СУЛЕЙМеновой Назии Шукеновны**

Алматы 2024

**НӘЗИЯ ШӨКЕНҚЫЗЫ
СҮЛЕЙМЕНОВА**

УДК 01
ББК 91.9:4
С 28

Жауапты	Ғылыми кітапхана директоры
шығарушылар:	Айтуарова А.М.
Ответственные за выпуск:	Акшалова А.Б.
Жетекші кітапханашы	

Құрастырушылар:	Акшалова А.Б.
Составители:	

Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің профессоры, ауыл шаруашылық ғылымының докторы Н.Ш.Сүлейменованың ғылыми еңбектерінің библиографиялық көрсеткіші.– Алматы: Айтұмар, 2024.– 108 б.

Библиографический указатель научных трудов доктора сельскохозяйственных наук, профессора Казахского национального аграрного исследовательского университета Н.Ш.Сулейменовой.–Алматы: Айтұмар, 2024.-108с.

© Сүлейменова Н.Ш., 2024
© Изд. «Айтұмар», 2024

ОҚЫРМАНДАРҒА

Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің профессоры, ауыл шаруашылық ғылымының докторы Нәзия Шөкенқызы Сүлейменованың 80 жасқа толуына арналған библиографиялық көрсеткіш.

Бұл көрсеткіште ғалымның өмірі мен еңбегін сипаттайтын мәліметтер, оның жарияланған еңбектері, монографиясы, оқулықтары, оқу-әдістемелік құралдары қамтылған.

Көрсеткіш материалы алфавит ретімен орналасқан: алдымен қазақша, орыс тілінде және ағылшын тілінде берілген.

К ЧИТАТЕЛЯМ

Библиографический указатель научных трудов посвящен 80-летию доктора сельскохозяйственных наук, профессора Казахского национального исследовательского аграрного университета Назие Шукеновны Сулейменовой.

В указатель включен биографический очерк, отражающий ее научно-педагогическую деятельность, основные даты жизни и деятельности, научные публикации, учебники и учебно-методические материалы.

Материал в библиографическом указателе расположен в алфавитном порядке: сначала идут работы, опубликованные на казахском языке, затем на русском и на английском языках.

TO READERS

Bibliographic Index of proceeding doctor of agricultural sciences, professor of the Kazakh National Agrarian University N.Sh. Suleymenova dedicated to 80th anniversary of her birth.

In the index included a biographical sketch that reflects her research and teaching activities, key dates in the life and activity, scientific publications and training materials.

The material in the bibliography is arranged in alphabetical order within each year.

**ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
"ТОПЫРАҚТАНУ, АГРОХИМИЯ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯ "
КАФЕДРАСЫНЫҢ ПРОФЕССОРЫ,
АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ
СҮЛЕЙМЕНОВА НАЗИЯ ШӨКЕНҚЫЗЫНЫҢ
ӨМІРІ МЕН ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ**

ЖАЛПЫ МӘЛІМЕТТЕР:

Сүлейменова Назия Шөкенқызы 27.04.1944 ж. Талдықорған облысы, Бөрлітөбе ауданы, Сарықұрақ теміржол станциясында дүниеге келген.

БІЛІМІ:

1961 ж. Матай станциясындағы № 156 теміржол орта мектебін бітірді.

1961-1966 жж. Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономия факультетінің топырақтанушы - агрохимик мамандығын бітірді.

1975-1977 жж. Қазақ ауылшаруашылық институтының «Егіншілік және тәжірибе іс әдістемесі» кафедрасының аспиранты.

ЕҢБЕК ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТІ:

1966-1968 жж. Жамбыл облысының аймақтық агрохимия зертханасында топырақтанушы және агрохимик қызметін атқарды;

1970-1984 жж. Қазақ ауыл шаруашылық институтының «Егіншілік және тәжірибелік іс әдістемесі» кафедрасының ассистенті;

1984 жылы Қазақ ауыл шаруашылық институтының «Егіншілік және тәжірибелік іс әдістемесі» кафедрасының доцент атағын алды;

2008-2011 жж. Қазақ ұлттық аграрлық университетінің «Экология» кафедрасының меңгерушісі.

ҒЫЛЫМИ ДӘРЕЖЕСІ ЖӘНЕ АТАҒЫ:

1982 жылы «Егіншілік және тәжірибе ісінің методикасы» кафедрасында «Алматы облысының ортатаулы жағдайында жаздық арпаның ылғалмен қамтамасыздығы және ылғал жұмсауы» тақырыбы бойынша кандидаттық диссертациясын қорғады;

1996 жылы «Қазақстанның оңтүстік - шығысындағы егіншілікте арамшөптермен күресудің интеграцияланған жүйелерін жетілдірудің агроэкологиялық негіздері» тақырыбында докторлық диссертация қорғады;

2011 ж. - қазіргі кезеңге дейін Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті «Топырақтану, агрохимия және экология» кафедрасының профессоры.

МАРАПАТТАРЫ:

- 2020 ж. Еліміздің жоғары білімін дамытудағы ерекше еңбегі, жаңашыл идеялары, жаңа буын мамандарын даярлаудағы инновациялық тәсілі үшін "А.Байтұрсынов атындағы ордені;
- 2015ж. Университеттің "аграрлық білім, ғылым және өндірісті дамытуға қосқан үлесі үшін" төсбелгісі;
- 2015 ж. ҚазҰАУ-ға 85 жыл алтын мерейтойлық медалі;
- 2014 ж. "Аграрлық ғылым мен білім беруді дамытуға қосқан зор үлесі үшін" РМАУ-АШМ медалі;
- 2014ж "ҚР ғылымын дамытудағы еңбегі үшін" төсбелгісі;
- 2013ж. "ҚР ғылымын дамытудағы еңбегі үшін" төсбелгіс;
- 2010 ж. ҚР БҒМ-нің «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» республикалық байқауының жеңімпазы;
- 2009 ж. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің "Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы" мемлекеттік грантының иегері;
- 2005ж. "Қазақстан Республикасының Білім беру үздігі";
- 2005 ж. ҚР Білім беру саласындағы ерекше еңбегі үшін "Қазақстан Республикасының Білім беру ісінің құрметті қызметкері" медалі.

**АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ,
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰАҒА АКАДЕМИГІ,
"ЭКОЛОГИЯ" ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ,
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ТОПЫРАҚТАНУ, АГРОХИМИЯ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯ "**
КАФЕДРАСЫНЫҢ ПРОФЕССОРЫ
СҮЛЕЙМАНОВА НАЗИЯ ШӨКЕНҚЫЗЫНЫҢ
ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІ
ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША ОЧЕРКІ

Көрнекті ғалым, агроэколог, топырақтанушы, агрохимик, ҚР ААШҒ академигі, Қазақстан Республикасының Білім беру ісінің құрметті қызметкері, ауыл шаруашылығы ғылымдарының докторы Назия Шүкенқызы Сүлейменова 2024 жылғы 27 сәуірде 80 жасқа толады.

Сүлейменова Назия Шүкенқызы 1944 жылы 27 сәуірде Сары-Кұрақ теміржол станциясында, Бөрлі-түбе ауданында, бұрынғы Талды-Қорған облысындағы станция бастығының отбасында дүниеге келген.

Әкесі-Сүлейменов Шүкен Қасен ұлы, анасы-Әбужамал Заманбек қызы Шыңғысханнан тараған. Қасен-төре атасы, білімі бойынша заңгер, сот болған, Заманбек-төре Лепсі уезінде болыс болған. Өз уақытына лайықты, рухани - мұсылмандық білім алған ата-аналар, сол кездегі саяси жағдайға байланысты толық жүзеге асырыла алмады. Әкесі өмір бойы теміржолшы болып жұмыс істеді. Олар бес бала тәрбиелеп, күндерінің соңына дейін мейірімді, адамгершілігі жоғары адамдар болып қала берді.

Назия Шүкенқызы 1960 жылы Матай станциясындағы № 156 теміржол орта мектебін бітірді. 1961 жылы Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономия факультетіне (қазіргі Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті) оқуға түсіп, 1966 жылы топырақтанушы – агрохимик мамандығы бойынша дипломдық жұмысын өте жақсы қорғап бітірді. Студенттік жылдары (1964 ж.) оқудың үздік студенті Абеуов Санакпен бірге мықты, бақытты отбасы құрылды.

Оқуды бітіргеннен кейін Ауыл шаруашылығы министрлігінің жолдамасы бойынша Жамбыл облысына жолданды, онда аймақтық агрохимиялық зертханада топырақтанушы – Агрохимик болып жұмыс істеді, одан әрі ұйымдастыру – картография бөлімін басқарды.

Еңбек қызметінің алғашқы күндерінен бастап Жамбыл облысының аудандары мен шаруашылықтар жерінде орналасқан ауыл шаруашылық алқаптарының топырақ жамылғысының картограммасын жасау бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізді. Сол жылдары аймақтық агрохимиялық зертханалардың агрохимиктері Жамбыл суперфосфат зауытының ТББ – техникалық сапасын бақылау бөлімінің жұмысына тартылды. Назия Шөкенқызының кандидатурасы Ресейдің ғалым-химиктерімен жұмыс істеген, өнімнің сапасын анықтау бойынша сарапшы ретінде ұсынылды. Дәл осы ғылыми еңбек жылдары ғалым болуға, зерттеу жұмыстарымен айналысуға деген үлкен ынтасын қалыптастырды.

1970 жылы Санақ Әбеуовтың (жұбайы) партиялық жұмысқа ауысуына байланысты (ҚазССР ЛКЖО ОК ауыл жастары бөлімінің меңгерушісі) Назия Шөкенқызы туған қара шаңырағы - Қазақ ауыл шаруашылығы институтына оралды. Ақыры ғалым болу туралы көптен бергі арманын жүзеге асыруға мүмкіндік туды. Алайда, бәрі де мақсатқа жету жолы оңай болған жоқ, атап айтқанда үлкен отбасы, жас балалар (үш қыз, ұл). Дәл осы себеп 5 жыл бойы оның күндізгі аспирантураға түсуге негізгі кедергінің бірі болды. Бірақ бұған қарамастан, Назия Шүкенқызы өзінің арманына табандылықпен және мақсатты түрде күресті, оқытушылық, зерттеу қызметімен айналысты және конкурсқа қатысу үшін жыл сайын құжаттарды тапсыруды жалғастырды және өз жолын тапты. Аспирантураға түсіп, таулы егіншілік үшін өте өзекті тақырыпты таңдады: "Алматы облысының орта таулы аймағы жағдайында жаздық арпаның ылғалмен қамтамасыз етілуі және су тұтынуы", 1982 жылы Қазақстан мен шетелде танымал ғалым, академиялық қоғамдастыққа және одан тыс жерлерге ықпалы даусыз ҚР ҰҒА академигі Зайролла Дүйсенбекұлы Дүйсенбековтың басшылығымен. Оның шаршамайтын рухы, жаңашыл зерттеулері және жас ақыл-ойды тәрбиелеуге деген адалдығы ғылыми әлемде өшпес із қалдырды.

Назия Шөкенқызы өзінің ғылыми және еңбек қызметінде әрқашан өзінің тәлімгеріне тәнті болады. Зайролла Дүйсенбекұлы Дүйсенбеков білім мен дағдыларды жеткізіп қана қоймай, біздерді өз әлеуетімізді ашуға, дамуға және өз саламыздың ең жақсы маманы болуға көмектескен адам еді деп ризалығын білдіріп жүреді.

Диссертацияны сәтті қорғағаннан кейін Назия Шүкенқызы ауыл шаруашылығы институтының "Егіншілік және тәжірибелік іс әдістемесі" кафедрасының ассистенті болып қабылданды.

1984 жылы доцент атағын алды. Дәл осы кафедрада ассистенттен профессорға дейін оқытушының ұзақ жолынан өтті.

Ғалым және педагог ретінде Н.Ш.Сүлейменова тұлғасының қалыптасуына республиканың көрнекті ғылым және жоғары білім қайраткерлері, профессор - академиктер Х.А.Арыстанбеков, М.Н. Еслепесов, О.В. Тройцкая, З.Д. Дүйсенбеков, К.А. Асанов, Р.Е. Елешев, Н.Л. Удольская, Р.А.Оразалиев, Э.Ф.Госсен, Ю.Н. Гештофт, А.О. Сағитов, Т.И. Есполов, Е. М. Зенкова және (СНГ) елінің егіншілік және өсімдік шаруашылығы ғылымының көрнекті ғалымдары С.А. Воробьев, А.И. Пупонин, Г.И. Баздырев (Мәскеу) және басқалар әсер етті.

Кейіннен Назия Шөкенқызының ғылыми зерттеулері Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы суармалы, тәлімі және таулы егіншілік аймағы жағдайында арамшөптермен күресудің интеграцияланған жүйесінің теориялық және қолданбалы негіздерін әзірлеуге бағытталды. 17 жылдық ғылыми жұмыстың нәтижелері оның докторлық диссертациясының негізі болды.

Ғылыми кеңесші З.Д. Дүйсенбековтың жетекшілігімен 1996 жылы Назия Шөкенқызы "Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы егіншілікте арамшөп-термен күресудің интеграцияланған жүйелерін жетілдірудің агроэкологиялық негіздері" тақырыбында диссертациялық жұмысын дайындап табысты қорғады. Өзіне тән табиғи оптимизммен, өміршеңдікпен ұштасқан табандылықтың, жоғары еңбекқорлықтың арқасында Назия Шөкенқызы "Жалпы егіншілік" мамандығы бойынша ауыл шаруашылығы ғылымдарының ортасында бірінші қазақ әйелзатты докторы, алғашқы - Агрономия ғылым саласының профессоры болды. Ол төрт баланың анасы бола тұра көрнекті ғалым, тәжірибелі тәлімгер, қоғам қайраткері ретінде алуан түрлі істі жүзеге асырды.

Әбеуов Санақ Әбеуұлы Назия Шөкенқызының жұбайы, партия мемлекет қайраткері, ҚазКСР Министрлер Кеңесі төрағасының көмекшісінен, Қазақстан ЛКЖО ОК бөлім меңгерушісінен бастап, ҚазКСР Министрлер Кеңесінің шаруашылық басқармасы қызметінің басшысына дейін үлкен жолдан өтті. Мемлекеттің қайта құрылу кезеңінде елімізде: Қазақстан Республикасы Президенті аппаратының Өңірлік даму бөлімінің инспекторы, кейінірек Жамбыл облысы әкімінің орынбасары, Луговка (Қазіргі Құланды) ауданының әкімі лауазымдарын атқарды. Осы жылдары Санақ Әбеуұлы өзінің кәсіби еңбегімен мемлекеттілігіміздің қалыптасуына елеулі үлес қосты, елорданың Ақмола қаласына (кейіннен Қазақстан Егемен Республикасының Астана қаласында) көшуін ұйымдастыруға үлкен және баға жетпес еңбек атқарды.

Өмірінің соңғы жылдары Санақ Әбеуұлы Алматы қаласы Президенті Резиденциясының директоры және республика Президенті Іс басқармасы басшысының кеңесшісі болып қызмет атқарды.

Санақ Әбеуов Қазақ аграрлық университетінің түлегі-оның қоғамдық және еңбек қызметі, өмір жолы-өз халқына жанқиярлықпен қызмет етудің, өз Отанына деген сүйіспеншіліктің үлгісі. Алматы қаласы мәслихатының шешімімен ол ұзақ жылдар бойы Алматы қаласы Мұқан Төлебаев көшесінде тұрған үйдің қабырғасында мемлекетіміздің мемлекет қайраткері туралы мемориалдық тақта орнатылды. ҚазҰАЗУ оқытушылары үлкен мақтанышпен біздің университеттің үздік түлегі Санақ Әбеуовтың өмір жолы жас ұрпаққа өнеге болғаны сөзсіз деп атап өтуде.

Назия Шүкенқызы мен Санақ Әбеуұлы табысты еңбек, ғылыми және қоғамдық қызметпен қатар ұзақ жылдар бойы мықты және бақытты отбасын құрып, сақтап қалды. Олар балаларға керемет, үлгілі тәрбие берді, балалары мен немерелері ата-ана еңбегін ақтап, еліміздің лайықты азаматтары болды:

Балалары: Абеуова Жәмила Санаққызы медицина ғылымдарының кандидаты, "Қоғамдық денсаулық сақтау" магистрі, жоғары санатты дәрігер, педагог, ғылыми-зерттеу және заң шығару қызметі саласында жұмыс істейтін денсаулық сақтау менеджері ДДҰ Еуропалық бюросының сарапшысы, ДДҰ МСАК демонстрациялық платформасының басшысы, Есік қ., 2010 жылдан бастап МСАК медициналық ұйымдарының, Алматы қаласы Денсаулық сақтау жүйесінің аурухана құрылымдарының бас дәрігері, 2018 жылдан бастап қазіргі уақытқа дейін Алматы облысы Еңбекшіқазақ көпсалалы ауруханасының директоры. Қазақстанның отбасылық дәрігерлер қауымдастығының мүшесі "Қазақстан денсаулық сақтау менеджерлерінің қауымдастығы" РҚБ қауымдастықтарының мүшесі "Primary Health Care "Ұлттық қауымдастығы" Алматы облысы бойынша филиалының басшысы;

Абеуова Сана Санаковна халықаралық деңгейдегі жоғары білікті заңгер, Алматы қаласы Медеу ауданының АХАЖ бастығы, 2009 жылдан бастап американдық заң компаниясының жетекші қызметкері, Нью-Йорк қаласында (USA) тұрады;

Абеуова Майра Санаковна - Астана қ. халықаралық заң компаниясының (USA) қаржы басшысы;

Абеуова Айдана Сәкенқызы – Жүргенов атындағы Өнер Академиясының түлегі, 6-дан астам кинофильмдердің екінші режиссері, осы кезеңде Алматы қаласында продюсерлік қызметпен айналысады;

Тогисбаева Айнура - Солтүстік Каролина, АҚШ еліндегі Әдіскер университетінің түлегі, Лондон бизнес және қаржы мектебінің магистратурасын бітірді, (Ұлыбритания), бүгінде Қаржы талдаушысы ВІ әзірлеушісі, ҚБТУ лекторы;

Эрвин Дарина - Бостон университетінің түлегі, талантты актриса, суретші (Лос-Анджелес, АҚШ);

Қасымқұл Данат - ҚБТУ түлегі, геологиялық-барлау жер қойнауының инженері);

Тұрғанқұл Қанат - Нью-Йорк Монро университетінің түлегі, сол жерде магистратураны (АҚШ) маркетинг – менеджер сәтті бітірді);

Санаков Диар - Нью-Йорк Инженер университетінің (АҚШ) магистратураны сәтті аяқтағаннан кейін ғылыми зертханаларының меңгерушісі болып жұмыс істейді. Назия Шүкенқызы үлкен мақтанышпен, Диар атасының есімімен аталады және отбасының ғылыми дәстүрлерін жалғастыруда деп, мақтан етеді.

Ардақ Дана-психология мамандығы бойынша Неміс университетінің (Берлин) 3-курс студенті.

Мухитдинова Адия - дарынды гимнаст, мектеп оқушысы (Форд Лодердейл, АҚШ)

Мухитдинов Дэни-мектеп оқушысы, Сүйікті кіші немересі (Форд Лодердейл, АҚШ).

Аграрлық ғылымның жоғары білікті маманы және еңбек сіңірген педагог ретінде Н.Ш. Сүлейменова ҚР аграрлық өндірісінің жоғары білікті кадрларын даярлау ісіне елеулі үлес қосты, осылайша жақын және алыс шетелдердің ғылыми орталарында лайықты баға алды.

Профессор Н.Ш. Сүлейменованың ғылыми-педагогикалық қызметі жоғары бағаланды, бұл ҚР БҒМ "жоғары оқу орнының үздік оқытушысы" республикалық байқауында жеңіске жетті (2010 ж.)

Н.Ш.Сүлейменова оқу бағдарламалары бойынша жаңа элективті курстар әзірлеп және енгізді: "Екіншілікті химиялаудың экологиялық негізі" пәні бойынша бакалаврлар үшін, "Экологиядағы ғылыми зерттеулердің әдіснамасы" пәні бойынша магистранттар үшін және "Далалық зерттеулер әдіснамасы, эксперименттік деректерді өңдеу және талдау" пәні бойынша докторанттарға элективті курстар енгізді.

Назия Шөкенқызы өзінің біліктілігін арттыру бойынша жұмыс жасай отырып, белсенді ғылыми, педагогикалық және қоғамдық қызметті жалғастыруда.

Вайенштефан қолданбалы ғылымдар университетінің "Болон процесін іске асыру және білім беру бағдарламаларын халықаралық аккредиттеу" мәселесі бойынша біліктілікті арттырудың халықаралық семинарына қатысты (2010), "Экология" (Қазіргі "Топырақтану, агрохимия және т. б.) және 6M0608 -" Экология "мамандығы бойынша магистратура ББ оқыту бағдарламасын дайындау мен өткізудің белсенді ұйымдастырушысы болды "экология" кафедрасының меңгерушісі ретінде.

Профессор Сүлейменоваға ғылыми-ұйымдастырушылық және қоғамдық жұмыстарға көп көңіл бөледі. Ол ҚазҰАУ жанындағы Агроинновация және экология ҒЗИ ғылыми - техникалық кеңесінің және сараптамалық комиссиясының мүшесі болып, ҚазҰАУ жанындағы докторлық диссертацияларды қорғау жөніндегі диссертациялық кеңестің мүшесі, "Зерттеулер Нәтижелері" журналының редакциялық алқасының мүшесі, "Journal Scientific and Applied Research" сертифицирталған журналының (Болгария) халықаралық редакциялық алқасының мүшесі, гербологтардың еуропалық қауымдастығының толық мүшесі, Қазақ ұлттық аграрлық университетінің әйелдер істері жөніндегі кеңесінің төрағасы.

Ресей ғалымдарымен және алыс шет елдермен (Болгария, АҚШ, Югославия және ҚХР) халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асырады. Мәскеу қаласында (2010-2024жж.), Челябинск қаласында (2011ж.), Новосибирск (2014-2021 жж.) Болгарияда Русь және Варна қалаларында, (2012-2024жж.) халықаралық конференцияларға қатысушы.

АҚШ ғалымдарымен (PhD Assistant Professor of Climatology Adnan Akyuz (NDSU), ТШХА (М. А. Мазиров атындағы АШМ. Тимирязев) және СЕЛСКОСТОПАН БОЛГАРИЯ АКАДЕМИЯСЫ (ауылшаруашылық академиясы) "чифилик үлгілері" егіншілік және семезнания институты-Рус (доц., а.-ш.ғ.д., Димитрия Петкова) PhD докторанттарды даярлауда ынтымақтастықты жүзеге асырады.

2013 жылы Болгария Ғылым Академиясының "егіншілік және тұқым шаруашылығы" ғылыми-зерттеу институтында Н.Сүлейменова "ҚР және Болгария жағдайында ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіру технологиясы" тақырыбында дөңгелек үстел өткізді, онда ҚазҰАУ және Болгария ауыл шаруашылығы академиясының ғалымдары қабылдады. осылайша, одан әрі бірлескен ғылыми жұмыстарға жол ашты. Оның осы бағыттағы тынымсыз қызметі аграрлық ғылымды дамытуға және ҚР аграрлық өндірісінің жоғары білікті мамандарын даярлау ісіндегі халықаралық ынтымақтастықты нығайтуға ықпал етеді.

Н.Ш. Сүлейменова ҚР ғылымы мен техникасын дамытуға қосқан зор үлесі үшін, ауыл шаруашылығы дақылдарының биоөнімділігін арттыруға және агроэкожүйені қорғауға бағытталған арамшөптермен күресу жүйесінің теориялық және қолданбалы негіздерін әзірлегені үшін мемлекеттік ғылыми стипендия лауреатын алды.

Бүгін Сүлейменова Назия Шөкенқызы - ғылыми қызығушылықтары кең ғалым. Оның зерттеу қызметі соңғы жылдары тұрақты тиімділікті, ресурстарды үнемдейтін технологиялардың экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін Агроэкожүйенің теңдестірілген жүйелерін әзірлеуге және жетілдіруге бағытталған. ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіру және Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы Жер ресурстарын ұтымды пайдалану.

Оның жетекшілігімен қорғалған диссертациялар:

- А. - ш. ғылымдарының 5 кандидаты,
- "Агрономия" мамандығы бойынша 4 магистрант (2010 жылға дейін),
- соңғы жылдары магистрлік диссертацияны қорғаумен "Экология" мамандығы бойынша 18 магистрант дайындап, бітірді және "Экология" бейіні бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне ие болған, 9 докторант дайындалды. Биылғы оқу жылының соңына 10 - докторанты қорғап шығуға әзірленіп жүр.

Ол халықаралық конференциялар материалдарында, Қазақстан Республикасы Жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің (ҚР ДСМ ҒК), жақын және алыс шетелдердің аграрлық және экологиялық ғылымның түрлі мәселелері бойынша басылымдарында 320-дан астам ғылыми-оқу-әдістемелік еңбектерін жариялады; оның ішінде 3 монография:

- "Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы агрофитоценоздардағы Арамшөптер және олармен күресу шаралары" (1998), ҚР ҰҒА;

- "Агрофитоценоздардың фитосанитарлық тұрақтылығын арттыру әдістері" Lambert Academic Publishing, Germany (2015);

- "Бейімделген егіншіліктегі агрофитоценоздардың фитосанитарлық тұрақтылығын арттыру жолдары".- Алматы: Adil Kitap, 2024.

16 оқулық, олардың ішінде: "Экология және тұрақты даму", "егіншілік" ҚР БҒМ грифімен, "Егіншілік практикұмдары", "егіншілік", "Агроэкожүйесіндегі табиғатты пайдалану және ресурс үнемдеу технологиялары", "Қоршаған орта және адам", 2018, "ENVIRONMENT AND PEOPLE", 2020, "Егіншілік, 2-басылым", кеңейтіліген 3-басылым" ҚР БҒМ грифімен ҚазҰАУ-дың 90 жылдығына арналған қайта басылым

2020 жылға дейін және 20-ден астам оқу құралдары, оның ішінде: "Арамшөпті өсімдіктер және олармен күресу шаралары", "Егіншіліктің анықтама сөзі", "Топырақ пен өсімдіктерді зертханалық зерттеу бойынша әдістемелік нұсқаулар жинағы", "Жаңуарлар экологиясы", "Экология және табиғи ресурстар", "Табиғатты қорғау және инновациялық шешім", "Рационалды табиғатты пайдалану және инновациялық шешім" және т.б. Ауылшаруашылық өндірісіне 17-ұсыныстар берілген.

Оқу процесінде пайдаланылатын 2 оқулықтардың ҚР БҒМ грифі бар және оқу үрдісінде профессордың - 10 оқулығы пайдаланылады. Ол докторанттарға, магистранттар мен бакалаврларға арналған жаңа оқыту бағдарламаларын (ОБ) әзірледі және енгізді.

"Экология" мамандығы бойынша магистранттарды даярлау үшін "Экологиядағы ғылыми зерттеулердің әдіснамасы" атты жаңа пәні ретінде және "Экологиядағы ғылыми зерттеулердің әдіснамасы" оқулығы әзірленді.

Докторанттарды даярлау үшін "Қоршаған орта және табиғатты ұтымды пайдалану" оқу бағдарламасы (ОБ) енгізілді. Оқу бағдарламасының пәндерін меңгеруде "Қоршаған орта және адам", *Techbook for tertiary education institutions "Environment and People"*, "Приропользование и ресурсосберегающие технологии агроэкоиситемы" оқулықтары жарық көрді.

Профессор Н. Ш. Сүлейменова 2 қорғау құжатына патент алды:

1. Инновациялық патент, ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіру тәсілі, ЖК, 19.06.2009 ж. № № 12-2/1785 және зияткерлік Өнеркәсіптік меншік объектілеріне патенттер, инновациялық патенттер жинағында жарияланған (2009-2011жж.), А. ред. "Агроуниверситет", 2011,-Б. 42-45;

2. Үлгілік патент, Тұрақсыз ылғалдылық жағдайында сортты алма ағаштарын өсіру әдісі. Авторлық куәлік №108889.2022 ж.

Н.Ш. Сүлейменованың іске асырған ғылыми жобалардың зерттеу нәтижелері бойынша соңғы онжылдықта шетелдік ынтымақтастыққа кіретін 18 мақала жарияланды, оның ішінде Science Citation Indx Expanded индекс-телетін рецензияланатын ғылыми басылымдарда 12 мақала нөлдік емес IF.

Профессор Н.Ш. Сүлейменованың негізгі жарияланымдары бар:

- Дәйексөз индексі, мұнда Хирш мәндері $h=5$ және жоғары квартильге ие (процентілі кемінде 29-52 құрайды, олар Q2, Q3, Q4 кіреді) басылымдарда және тиісті ғылымметриялық базалардағы (DOI) жарияланымдар туралы мәліметтерге сілтемелерде орналасқан.

Қазіргі кезеңде оның ғылыми қызметі климаттың жаһандық өзгеруі кезінде ауыл шаруашылығы алқаптарын (агроэкожүйені) ұтымды пайдалануға және оның Оңтүстік-Шығыс Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешенін жаңғыртуға бағытталған. Агроэкожүйелердің биоөнімділігін арттыру үшін ІТ-технологиялардың бейімделгіш жоғары тиімді әдістерін әзірлеп енгізуде ғана, ҚР агроөнеркәсіптік кешенін (АӨК) жаңғыртуға қол жеткізуге болады. ҚР АӨК кешенін жаңғыртудың атлған факторлары интеллектуалды ауыл шаруашылығы де аталатын ІТ-технологиялардың жоғары технологиялық жабдықтарын зерттеу және қолдану қажеттілігін өзекті етеді.

Өндірісті цифрландырудың өсуі, атап айтқанда оны ауыл шаруашылығында қолдану ауыл шаруашылығы өндірісіне заманауи тиімді, ресурстарды үнемдейтін, суды үнемдейтін, инновациялық және ІТ-технологияларды енгізу қажеттілігін туындатады.

Н.Ш. Сулейменованың ҚР аграрлық ғылымын дамытудағы және халықаралық ынтымақтастықты нығайту ісіндегі табанды қызметі ҚР аграрлық өндірісінің жоғары білікті мамандарын даярлау деңгейінің көтерілуіне және өсуіне ықпал етеді. Оның отандық аграрлық ғылымды дамытудағы еңбегі жалпыға бірдей танылды және құрметті атақтар мен наградалармен марапатталды:

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің "Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы" мемлекеттік грантының иегері (2009 ж.);

Төсбелгілермен марапатталған:

- "Қазақстан Республикасының Білім беру үздігі" (2005 ж.),
- Екі рет "ҚР ғылымын дамытудағы еңбегі үшін" (2013 ж., 2014 ж.),
- Университеттің "аграрлық білім, ғылым және өндірісті дамытуға қосқан үлесі үшін" төсбелгісімен (2015 ж.);

Марапатталды:

- ҚР Білім беру саласындағы ерекше еңбегі үшін "Қазақстан Республикасының Білім беру ісінің құрметті қызметкері" медалімен (2005 ж.);

- "Аграрлық ғылым мен білім беруді дамытуға қосқан зор үлесі үшін" РМАУ-АШМ медалімен (2014 ж.);

- ҚазҰАУ-ға 85 жыл алтын мерейтойлық медальмен (2015 ж.);

- "Орденімен" марапатталды. Ахмет Байтұрсынов" еліміздің жоғары білімін дамытудағы ерекше еңбегі, жаңашыл идеялары, жаңа буын мамандарын даярлаудағы инновациялық тәсілі үшін (2020 ж.).

Ол ғылыми мектептің тәлімгері болып табылады, онда Жастар ғылыми-зерттеу, іздестіру-эксперименттік жұмыстар жүргізеді, су ресурстарының трансшекаралық сипаты бар құрғақ климаттық жағдайларда аграрлық секторда цифрландыру қағидаттарын белсенді әзірлейді және енгізеді.

Профессор Н. Сүлейменова жас зерттеушілерді нақты өзгеретін климаттық жағдайларды ескере отырып, жеміс дақылдарын өсірудің инновациялық технологиясының әдістерін зерттеуге, экологиялық мониторинг жүргізуге және қоршаған ортаға жүктемені күшейту кезіндегі тәуекелді бағалауға сәтті бағыттайды. Бұл ретте жас ғалымдардың тәуекелді жағдайларда практикалық шешім қабылдау дағдыларын дамытуға және бейімделу шешімдерін қабылдау қабілетіне бағдарлануы байқалады.

Үлкен тәжірибемен Назия Шөкенқызы халықаралық конференцияларда сөз сөйлейтін және жоғары импакт-факторы бар озық журналдарда жариялайтын әріптестері мен жас ғалымдардың өскелең ұрпағын өз білімін, іскерлігін жеткізе алады және өзінің ынта-жігерімен жұқтыра алады:

- Ecological monitoring of the agroecosystem and the impact of climate change in Southeastern Kazakhstan/ The XV International Science Conference “Trends in the development of science and practice”, December 27-29, 2021, Madrid, Spain. 436-440 p;

- Development of gardening in conditions of the southeast Kazakhstan’s foothill zone using the techniques of water saving innovation technology/ Academic journal Publisher: European Academic Science and Research “EASR” The material published in the journal reflects. of the Editorial Board. Hamburg Germany SciPub.de, 2022 – p 33-38;

- Алматы облысының агроэкожүйесінің жұмыс істеуіне климаттың өзгеруінің әсері /Сб..матер. халықаралық. ғылыми конференция. "Қазіргі заман.құрамы. және перспективалар.раз.ғылым және білім беру", ISBN978-601-08-0593-4, Қарағанды, 2021, 25-32 ББ

- Impact of Resource Conserving Technologies (RCT) on soil physical properties and rapeseed (*Brassica napus* L.) yield in irrigated agriculture areas of the South-Eastern Kazakhstan, IF=0,22 Процентиль=39, Квартиль=Q3 doi: 10.18393/Ejss.510686, // EURASIAN JOURNAL OF SOIL SCIENCE (EJSS), Volume 8, issue 1. 2020 – P 289-30;

- Ecological monitoring of sustainability and productivity of oil crop the agroecosystem in the conditions of South-Eastern Kazakhstan / Journal of Ecological Engineering 2021, 22(7), 89–99;

- Water-saving innovative technology in the creation of a consumer apple orchard / Scientific work conf. Ruse University, Bulgaria, 2022. pp.249-256.

Ол өзінің магистранттары мен докторанттарын дисертациялық жұмысты табысты қорғауға жеткізіп, педагогикалық және ғылыми қызметте эстафета қабылдап біздің университетте, сондай-ақ басқа да жоғары оқу орындарында қауымдастырылған профессорлар (Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Абай атындағы ҚазҰПУ, Нархоз Университеті және т. б.) және биология, зоология ҒЗИ-дағы жетекші ғылыми қызметкерлер ретінде жұмыс істейді.

Профессор Н.Ш. Сүлейменова өзінің туған Қазақ ұлттық аграрлық университетінде әрбір ғалым мен педагогтың өсуі мен жетілуіне барлық жағдай жасалғанын мақтанышпен және ризашылықпен мойындайды.

САБИТ БАЙЗАКОВИЧ БАЙЗАКОВ,
ҚР ҰҒА Академигі, ҚР ҰАҒА академигі,
экономика ғылымының докторы,
профессор ҚазҰАЗУ

**ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПРОФЕССОРА КАФЕДРЫ «ПОЧВОВЕДЕНИЕ, АГРОХИМИЯ И
ЭКОЛОГИЯ» КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА,
ДОКТОРА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК
НАЗИИ ШУКЕНОВНЫ СУЛЕЙМеновой**

СВЕДЕНИЯ:

Сулейменова Назия Шукеновна родилась 27.04. 1944 г. на станции Сары-Курак Бюрли-Тюбинского района, Талды-Курганской области.

ОБРАЗОВАНИЕ:

1961 г. Закончила железнодорожную СШ №156 станции Матай.
1961-1966 гг. Училась в Казахском сельскохозяйственном институте по специальности «Почвовед – агрохимик».
1975-1977 гг. Аспирант кафедры «Земледелия и методики опытного дела» Казахского сельскохозяйственного института.

ТРУДОВАЯ И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ:

1966-1968 гг. Почвовед-агрохимик Зональной агрохимической лаборатории, г. Жамбул;
1970-1984 гг. Ассистент кафедры «Земледелия и методики опытного дела» Казахского сельскохозяйственного института;
1984 год Доцент кафедры «Земледелия и методики опытного дела» Казахского сельскохозяйственного института;
2008-2011 гг. Заведующая кафедрой «Экология» Казахского национального аграрного университета.

УЧЕНАЯ СТЕПЕНЬ И ЗВАНИЕ:

1982 г. Защита кандидатской диссертации на тему: «Влагообеспеченность и водопотребление ярового ячменя в условиях среднегорной зоны Алматинской области».
1996 г. Защита докторской диссертации на тему: «Агроэкологические основы совершенствования интегрированных систем борьбы с сорными растениями в земледелии юго-востока Казахстана».
1998-2008 гг. Профессор кафедры «Земледелия и мелиорации» Казахского национального аграрного университета.
2011 г.- по настоящее время профессор кафедры «Почвоведения, агрохимии и экологии» Казахского национального аграрного исследовательского университета.

НАГРАДЫ:

Ордена

- 2020 г. «Орден им. Ахмета Байтурсынова» за выдающиеся заслуги в развитии высшего образования страны, новаторские идеи, инновационный подход в подготовке специалистов нового поколения;

Юбилейные медали

- 2015 г. Золотая юбилейная медаль 85 летию КазНАУ;
2014г. Медаль РГАУ - МСХА «За большой вклад в развитие аграрной науки и образования»;
2005 г. Медаль МОН РК «Почетный работник образования Республики Казахстан» за особые заслуги в области образования.

Нагрудные знаки

- 2015г. Нагрудный знак университета «За вклад в развитие аграрного образования, науки и производства»;
2014г. «За заслуги в развитии науки РК»;
2013г. «За заслуги в развитии науки РК»;
2005г. Нагрудный знак «Отличник образования РК».

Гранты

- 2009г. «Лучший преподаватель ВУЗа»
Государственный грант МОН РК;

**КРАТКИЙ ОЧЕРК О НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
И ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ДОКТОРА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК,
АКАДЕМИКА НААН РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН,
АКАДЕМИКА МЕЖДУНАРОДНОЙ АКАДЕМИИ «ЭКОЛОГИЯ»,
ПРОФЕССОРА КАФЕДРЫ «ПОЧВОВЕДЕНИЕ, АГРОХИМИЯ И
ЭКОЛОГИЯ» КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
СУЛЕЙМеновой Назии Шукеновны**

Видному ученому, агроэкологу, почвовед-агрохимику, академику НААН РК, Почетному работнику образования Республики Казахстан, доктору сельскохозяйственных наук Назие Шукеновне Сулейменовой 27 апреля 2024 года исполняется 80 лет.

Сулейменова Назия Шукеновна родилась 27 апреля 1944 года на железнодорожной станции Сары-Курак, Бюрли-Тюбинского района, бывшей Талды-Курганской области в семье начальника станции. Родители потомственные чингизиды - торе. Дед Касен-торе, юрист по образованию, был судьей, Заманбек – торе был волостным в Лепсинском уезде. Отец – Сулейменов Шукен Касен улы, мать - Абужамал Заманбек кызы.

Родители, получившие хорошее, достойное для своего времени, духовно-мусульманское образование, в силу политической конъюнктуры того времени, не смогли полностью реализоваться. Отец всю жизнь проработал железнодорожником. Вырастили пятерых детей и до конца своих дней оставались добрыми, высоконравственными людьми.

Назия Шукеновна в 1960 году закончила железнодорожную среднюю школу №156 на станции Матай.

В 1961 году поступила на агрономический факультет Казахского сельскохозяйственного института (ныне Казахский национальный аграрный исследовательский университет), завершила в 1966 году с отличной защитой дипломной работы по специальности почвоведение и агрохимия.

В студенческие годы (1964г.) с сокурсником – отличником учебы, Абеуовым Санаком создали крепкую, счастливую семью.

После окончания учебы была направлена по путевке Министерства сельского хозяйства в Джембулскую область, где работала почвовед-агрохимиком зональной агрохимической лаборатории, а в дальнейшем заведовала организационно-картографическим отделом.

С первых же дней трудовой деятельности проводила исследовательскую работу по составлению картограммы почвенного покрова сельскохозяйственных угодий Джембулской области в разрезе районов и хозяйств. В те годы, агрохимиков зональной агрохимической лабораторий привлекали к работе ОТК – отдела контроля качества Джембулского суперфосфатного завода. Кандидатура Назии Шукеновны была предложена как эксперта по определению качества выпускаемой продукции, где она сотрудничала с учеными – химиками и из России. Именно эти годы научного труда заложили в ней огромное желание стать ученым, заниматься исследовательской работой.

В 1970 году, в связи с переходом Санака Абеуова (супруг) на партийную работу (зав. отделом сельской молодежи ЦК ЛКСМ КазССР) Назия Шукеновна, вернулась в родные пенаты – Казахский сельскохозяйственный институт. Наконец появилась возможность осуществить свою давнюю мечту – стать ученым. Однако не все было просто на пути достижения цели, в частности большая семья, малолетние дети (трое дочерей, сын). Именно это причина долгие 5 лет была, основанием для поступления ее в очную аспирантуру. Но несмотря на это, Назия Шукеновна упорно и целенаправленно шла навстречу своей мечте, занималась преподавательской, исследовательской деятельностью.

Поступила в аспирантуру и выбрала очень актуальную тему для горного земледелия: «Влагообеспеченность и водопотребление ярового ячменя в условиях среднегорной зоны Алматинской области», в 1982 году под руководством Зайруллы Дюсенбековича Дюсенбекова – известного ученого в Казахстане и зарубежом, академика НАН РК, чье влияние на академическое сообщество и за его пределами неоспоримо. Его неутомимый дух, новаторские исследования и преданность воспитанию молодых умов оставили неизгладимый след в научном мире.

Назия Шукеновна в своей научной и трудовой деятельности всегда восхищается своим наставником. Отмечая, что, это тот, кто не только передает знания и навыки, но и помогал нам раскрыть свой потенциал, развиваться и стать лучшим профессионалом в своей области.

Являясь его ученицей, Сулейменова Назия Шукеновна успешно защитила диссертационную работу на соискание кандидата сельскохозяйственных наук.

После защиты диссертации она была зачислена ассистентом кафедры «Земледелие и методика опытного дела» Казахского ордена трудового красного знамени сельскохозяйственного института, в 1984г. получила звание доцента. Именно здесь на этой кафедре был пройден долгий путь педагога, от ассистента до профессора.

На формирование личности Н.Ш. Сулейменовой, как ученого и педагога повлияли такие видные деятели науки и высшего образования республики, как профессора – академики Х.А.Арыстанбеков, М.Н.Ерлепесов, О.В.Троицкая, З.Д.Дюсенбеков, К.А.Асанов, Р.Е.Елешев, Н.Л.Удольская, Р.А.Уразалиев, Э.Ф.Госсен, Ю.Н.Гештофт, А.О.Сагитов, Т.И.Есполов, Е.М.Зенкова и выдающиеся ученые советской (СНГ) земледельческой и растениеводческой науки С.А.Воробьев, А.И.Пупонин, Г.И.Баздырев (Москва) и многие другие.

В последующем научные исследования Назии Шукеновны были направлены на разработку теоретических и прикладных основ интегрированной системы борьбы с сорными растениями в условиях орошаемой, богарной и горной зоны земледелия юго-востока Казахстана. Результаты 17-летней научной работы послужили основой ее докторской диссертации.

Под руководством научного консультанта З.Д. Дюсенбекова Назия Шукеновна подготовила докторскую диссертацию на тему: «Агроэкологические основы совершенствования интегрированных систем борьбы с сорными растениями в земледелии юго-востока Казахстана», которую успешно защитила в 1996 году.

Благодаря целеустремленности, высочайшему трудолюбию, упорству в сочетании с природным оптимизмом и жизнелюбием Назия Шукеновна стала первым доктором сельскохозяйственных наук по специальности «Общее земледелие», первой женщиной-казашкой – профессором агрономии. Она реализовалась как видный ученый, опытный наставник, общественный деятель и мать четверых детей.

Абеуов Санак Абеуович супруг Назии Шукеновны, прошел большой путь партийно-государственного деятеля, от помощника председателя Совета Министров КазССР, заведующего отделом ЦК ЛКСМ Казахстана, до руководителя службы ХОЗУ Совета Министров КазССР.

В период перестройки в стране занимал должности: инспектора отдела регионального развития аппарата Президента Республики Казахстан, позже заместителя Акима Жамбылской области, аким Луговского (ныне Құланды) района.

В эти годы Санак Абеуович своим профессиональным трудом внес значительный вклад в становление нашей государственности, им вложен большой и неоценимый вклад в организации переезда столицы в г.Акмолу (в последующем г.Астана суверенной Республики Казахстан).

Последние годы своей жизни Санак Абеуович работал директором Резиденции Президента Республики г. Алматы и советником руководителя управления Делами Президента Республики.

Санак Абеуов выпускник Казахского национального аграрного университета (СХИ) – его общественная и трудовая деятельность и жизненный путь является примером беззаветного служения своему народу, любви к своей родине. Решением Маслихата г. Алматы установлена мемориальная доска памяти о Государственном деятеле нашего государства, на стене дома, где он долгие годы проживал на улице Мукана Тулебаева г. Алматы. С большой радостью преподаватели КазНАИУ приняли известие об увековечивании имени заслуженного человека, что его достойный пример может служить как память одному из лучших выпускников нашего университета.

Назия Шукеновна и Санак Абеуович наряду с успешной трудовой, научной и общественной деятельностью создали и сохранили на долгие годы крепкую и счастливую семью. Дали детям блестящее, примерное воспитание, *дети и внуки* оправдали родительский труд, став достойными гражданами нашей страны:

Дети: Абеуова Жамиля Санаковна кандидат медицинских наук, магистр «Общественного здравоохранения», врач высшей категории, педагог, менеджер здравоохранения, работающий в сфере научной-исследовательской и законотворческой деятельности. Эксперт Европейского бюро ВОЗ, руководитель Демонстрационной Платформы ПМСП ВОЗ, г. Исык. С 2010 года главный врач медицинских организаций ПМСП, больничных структур системы здравоохранения г. Алматы, с 2018 года по настоящее время директор Енбекшиказахской многопрофильной больницы Алматинской области. Член ассоциации семейных врачей Казахстана, Член ассоциаций РОО «Казахстанская ассоциация менеджеров здравоохранения» Руководитель Филиала «Национальная Ассоциация «Primary Health Care» по Алматинской области;

Абеуова Сана Санаковна высококвалифицированный юрист международного уровня, начальник ЗАГС Медеуского района г.Алматы, с 2009 г. ведущий сотрудник Американской юридической компании, проживает в г. Нью-Йорк (USA);

Абеуова Майра Санаковна - финансовый руководитель международной юридической компании (USA) г. Астана.

Внуки: Абеуова Айдана Сакеновна - выпускница Академии искусства им. Жургенова, второй режиссер более 6-кинофильмов, в данный период занимается продюсерской деятельностью в г. Алматы;

Тогисбаева Айнура – выпускница Университет Методист, Северная Каролина (США), закончила магистратуру Лондонской Школы Бизнеса и Финансов (Великобритания), на сегодня финансовый аналитик разработчик BI, лектор КБТУ;

Эрвин Дарина – выпускница Бостонского университета, талантливая актриса, художник (Лос-Анжелес, США);

Касымкул Данат – выпускник КБТУ, инженер геолого-разведывательных недр;

Турганкул Канат – выпускник Университет Монро, Нью-Йорк, там же успешно окончил магистратуру (США) маркетолог – менеджер;

Санаков Диар после успешного завершения бакалавра и магистратуры работает заведующим научной лабораторий Нью-Йоркского инженерного университета (США). Большая гордость Назии Шукеновны, что Диар носит фамилию по имени деда и продолжает научные традиции семьи.

Ардак Дана – студентка Немецкого университета (Берлин) по специальности психология.

Мухитдинова Адия – талантливая гимнастка, школьница (Форд Лодердейл, США)

Мухитдинов Дэни – школьник, любимый самый младший внук (Форд Лодердейл, США)

Как высококвалифицированный специалист аграрной науки и заслуженный педагог, Сулейменова Н.Ш. внесла значительный вклад в дело подготовки высококвалифицированных кадров аграрного сектора РК, тем самым получила достойную оценку в научных кругах ближнего и дальнего зарубежья. Научно-педагогическая деятельность профессора Сулейменовой Н.Ш. получила высокую оценку, что привело к победе в республиканском конкурсе МОН РК «Лучший преподаватель ВУЗа» (2010 г.)

Н.Ш.Сулейменовой разработаны и внедрены новые элективные курсы по учебным программам: для бакалавров по дисциплине «Егіншілікте химиялаудың экологиялық негізі», для магистрантов по дисциплине «Методология научных исследований в экологии» и для докторантов по дисциплине «Методология полевых исследований, обработка и анализ экспериментальных данных».

Назия Шукеновна продолжает активную научную, педагогическую и общественную деятельность, работая над повышением своей квалификации. Принимала участие в международном семинаре повышения квалификации по проблеме «Реализация Болонского процесса и международная аккредитация образовательных программ» Университета прикладных наук Вайенштефан, была активным организатором подготовки и проведения международной аккредитации обучающей программы ОП магистратуры по специальности 6N0608 - «Агроэкология», являясь тогда заведующей кафедры «Экология» (ныне «Почвоведение, агрохимия и экология»).

Большое внимание профессором Н. Сулейменовой уделяется научно-организационной и общественной работе. Она является членом НТС – научно-технического совета и экспертной комиссии НИИ Агроинновации и экологии при КазНАУ, член диссертационного совета по защите докторских диссертации при КазНАУ, член редакционной коллегии журнала «Исследования Результаты», член международной редакционной коллегии сертифицированного журнала «Journal Scientific and Applied Research» (Болгария), действительный член Европейского сообщества гербологов, председатель Совета по делам женщин Казахского национального аграрного исследовательского университета.

Осуществляет международное сотрудничество с учеными России и странами дальнего зарубежья (Болгария, США, Югославия и КНР). Участник международных конференций в г. Москва (2010-2024г), г. Челябинск (2011г.), в г. Новосибирск (2014-2021гг), в Болгарии г. Руссе и г. Варна (2012-2024 гг.).

Совместно с учеными США (PhD assistant Professor of Climatology Adnan Akyuz (NDSU), ТСХА (Мазиров М.А. МСХА им. Тимирязева) и СЕЛСКОСТОПАНСКА АКАДЕМИЯ БОЛГАРИИ (сельскохозяйственная академия) Институт земледелия и семеноводства «Образцов чифилик»-Руссе (доц., д.с.-х.н., Димитрия Петкова) осуществляет сотрудничество в подготовке PhD докторантов.

В 2013 году НИИ «Земледелия и семеноводства» Академии наук Болгарии Н.Сулейменовой проведен круглый стол на тему «Технология возделывания сельскохозяйственных культур в условиях РК и Болгарии», где принимали ученые КазНАУ и сельскохозяйственной академии Болгарии, тем самым проложила путь для дальнейшей совместной научной работы. Ее неустанная деятельность в этом направлении способствует развитию аграрной науки и укреплению международного сотрудничества в подготовке высококвалифицированных специалистов аграрного сектора РК.

Сулейменова Н.Ш. лауреат государственной научной стипендии за выдающийся вклад в развитие науки и техники РК, за разработку теоретических и прикладных основ системы борьбы с сорными растениями, направленные на повышение биопродуктивности сельскохозяйственных культур и охраны агроэкосистемы.

Сегодня Сулейменова Назия Шукеновна, - ученый с широким кругом научных интересов. Ее исследовательская деятельность в последние годы направлены на разработку и совершенствование сбалансированных систем агроэкосистемы, обеспечивающих стабильную эффективность, экологическую безопасность ресурсосберегающих технологии возделывания сельскохозяйственных культур и рациональное использование земельных ресурсов юго-востока Казахстана.

Под ее научным руководством защищены диссертации:

- 5 кандидатов с.-х. наук и
- 4 магистранта по специальности «Агрономия» (до 2010 г.),
- последние годы подготовила и выпустила 18 магистрантов по специальности «Экология» с защитой магистерской диссертации и подготовила 9 – докторантов с присуждением степень доктора философии (PhD) по профилю «Экология» в данный учебный год продолжает подготовку диссертации к защите следующей десятой, (10) докторантки по данной специальности.

Ею опубликованы более 320 научно-учебно-методических трудов, статьи в материалах международных конференций, в изданиях комитета науки министерства Высшего образования Республики Казахстан (КН Мин ВО РК), ближнего и дальнего зарубежья по различным проблемам аграрной и экологической науки; в том числе 3 монографии:

- «Сорные растения в агрофитоценозах и меры борьбы с ними в условиях юго-востока Казахстана» (1998), НАН РК;
- «Приемы повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов» Lambert Academic Publishing, Germany (2015);

- «Пути повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в адаптированной земледелии», Изд: Adil Kitap, Алматы (2024г.).

Опубликовано 16 учебников, среди них: «Экология және тұрақты даму», «Егіншілік» с грифом МОН РК, «Егіншілік практикумы», «Земледелие», «Природопользование и ресурсосберегающие технологии в агроэкосистеме», «Окружающая среда и человек» (2018г.), «ENVIRONMENT AND PEOPLE», (2020г.), «ЕГІНШІЛІК» 2-ое издание, «ЕГІНШІЛІ» 3-ое дополненное издание с грифом МОН РК переиз

дание, посвященное 90-летию КазНАУ (2020 г.) и др. Более 20 учебных пособий, в том числе: «Сорные растения и меры борьбы с ними», «Егіншіліктің анықтама сөздігі», «Сборник методических указаний по лабораторным исследованиям почв и растительности», «Жануарлар экологиясы», «Экология и природные ресурсы», «Табиғатты ұтымды пайдалану және иновациялық шешім», «Рациональное природопользование и инновационное решение» и др. Даны 17 рекомендации сельскохозйственному производству.

2 учебника имеющие Гриф МОН РК и 10 опубликованных ею учебников постоянно используются в учебном процессе. Ею разработаны и внедрены новые обучающие программы (ОП) для докторантов, магистрантов и бакалавров.

Для подготовки магистрантов по специальности «Экология» разработан для новой дисциплины «Методология научных исследований в экологии», учебник «Методология научных исследований в экологии».

Для подготовки докторантов внедрена обучающая программа (ОП) «Окружающая среда и рациональное природопользование». В освоении дисциплин данной обучающей программы изданы учебники: «Окружающая среда и человек», *Textbook for tertiary education institutions «Environment and people»*, «Природопользование и ресурсосберегающие технологии в агроэкосистеме».

Профессором Н.Ш. Сулейменовой получено 2 патента на охраняемый документ:

1. Инновационный патент, Способ возделывания сельскохозяйственных культур, ИП, № № 12-2/1785 от 19.06.2009 г. и опубликован в Сборнике патентов, инновационных патентов на объекты интеллектуальной промышленной собственности (2009-2011гг.), Алматы, Изд. «Агроуниверситет», 2011, -с.42-45;

2. Модельный патент, Способ выращивания сортовой яблони в условиях неустойчивого увлажнения. Удостоверение автора № 108889. 2022 г.

По результатам исследований, реализованных Н.Ш.Сулейменовой научных проектов, за последнее десятилетие опубликовано 18 статей, входящие в зарубежную коллаборацию, в том числе, 12 статей в рецензируемых научных изданиях индексируемых в Science Citation Indx Expanded с не нулевым IF.

Основные публикации профессора Н.Ш.Сулейменовой:

- Индекс цитирования, где значения Хирша $h=5$ и имеет высокий квартиль (перцентиль составляет в пределах 29-52, которые входит Q2, Q3, Q4) в изданиях и ссылками на сведения о публикациях в соответствующих наукометрических базах (DOI).

На современном этапе научная деятельность ее направлена на рациональное использование сельскохозяйственных угодий (агроэкосистем) при глобальном изменении климата и его влияния на окружающую среду для модернизации агропромышленного комплекса Юго-Восточного региона Казахстана.

Разработка и внедрения адаптивных высокоэффективных приемов IT-технологий, для повышения биопродуктивности агроэкосистем, чего можно достигнуть путем модернизации агропромышленного комплекса (АПК) РК.

Перечисленные факторы модернизации АПК РК, актуализируют необходимость исследования и применения высокотехнологического оборудования IT-технологий, так называемого интеллектуального сельского хозяйства.

Растущая цифровизация производства, а именно, применение ее в сельском хозяйстве, диктует необходимость внедрения современных эффективных, ресурсосберегающих, водосберегающих, инновационных и IT-технологий в сельскохозяйственное производство.

Активная деятельность Н.Ш. Сулейменовой в развитии аграрной науки РК и в деле укрепления международного сотрудничества способствуют к подъему и росту уровня подготовки высококвалифицированных специалистов аграрного производства РК. Заслуги ее в развитии отечественной аграрной науки получили всеобщее признание и были отмечены почетными званиями и наградами:

- Обладатель государственного гранта Министерства образования и науки Республики Казахстан «Лучший преподаватель ВУЗа» (2009 г.);

Награждена нагрудными знаками:

- «Отличник образования Республики Казахстан» (2005 г.),
- Дважды «За заслуги в развитии науки РК» (2013 г., 2014 г.),
- Нагрудным знаком университета «За вклад в развитие аграрного образования, науки и производства» (2015 г.);

Награждена:

- Медалью «Почетный работник образования Республики Казахстан» За особые заслуги в области образования РК (2005 г.);
- Медалью РГАУ - МСХА «За большой вклад в развитие аграрной науки и образования» (2014 г.);
- Золотой юбилейной Медалью 85 лет КазНАУ (2015 г.);
- Награждена «Орденом им. Ахмета Байтурсынова» за выдающиеся заслуги в развитии высшего образования страны, новаторские идеи, инновационный подход в подготовке специалистов нового поколения (2020 г.).

Она является наставником научной школы, где молодежь ведет научно-исследовательскую, изыскательно-экспериментальную работу, активно разрабатывают и внедряют принципы цифровизации в аграрном секторе в аридных климатических условиях, имеющих трансграничный характер водных ресурсов.

Профессор Н.Сулейменова успешно направляет молодых исследователей к изучению приемов инновационной технологии выращивания плодовых культур с учетом реальных изменяющихся климатических условий, ведению экологического мониторинга и оценке риска при усилении нагрузки на окружающую среду.

При этом идет ориентация молодых ученых на развитие навыков практического решения в рискованных ситуациях и умение принятия адаптивных решений.

С большим опытом Назия Шукеновна умеет передавать свои знания, умения и заражать своим энтузиазмом коллег и подрастающее поколение молодых ученых, которые выступают на международных конференциях и публикуются в передовых журналах с высоким импакт-фактором:

- Ecological monitoring of the agroecosystem and the impact of climate change in Southeastern Kazakhstan/ The XV International Science Conference “Trends in the development of science and practice”, December 27-29, 2021, Madrid, Spain. 436-440 p;

- Development of gardening in conditions of the southeast Kazakhstan's foothill zone using the techniques of water saving innovation technology/ Academic journal Publisher: European Academic Science and Research "EASR" The material published in the journal reflects. of the Tditorial Board. Hamburg Germany SciPub.de, 2022 – p 33-38;

- Влияние изменения климата на функционирование агроэкосистемы Алматинской области / Сб..матер. международной научной конференции «Современ. сост. и перспек. разв. науки и образования», ISBN978-601-08-0593-4, Караганда, 2021, с.25-32

- Impact of Resource Conserving Technologies (RCT) on soil physical properties and rapeseed (*Brassica napus* L.) yield in irrigated agriculture areas of the South-Eastern Kazakhstan. *EURASIAN JOURNAL OF SOIL SCIENCE (EJSS)*, IF=0,22 Процентиль=39, Квартиль=Q3 [DOI: 10.18393/ejss.510686](https://doi.org/10.18393/ejss.510686), // Volume 8, issue 1. 2020 – P 289-30;

- Ecological monitoring of sustainability and productivity of oil cropsthe agroecosystem in the conditions of South-Eastern Kazakhstan / Journal of Ecological Engineering 2021, 22(7), 89–99;

- Water-saving innovative technology in the creation of a consumer apple orchard/ Scientific work conf. Ruse University, Bulgaria, 2022. pp.249-256.

Своих магистрантов и докторантов она доводит до успешной защиты диссертационной работы, которые принимают эстафету в педагогической и научной деятельности и трудятся в нашем университете, КазНАИУ, так и других вузах в качестве ассоциированных профессоров (КазНУ имени Аль-Фараби, КазНПУ имени Абая, Университет Нархоз и др.) и ведущими научными сотрудниками в НИИ биологии, зоологии, плодовоовощеводства и др.

Профессор Н.Ш.Сулейменова с гордостью и благодарностью признает, что в ее родном Казахском национальном аграрном исследовательском университете созданы все условия для роста и совершенствования каждого ученого и педагога.

САБИТ БАЙЗАКОВИЧ БАЙЗАКОВ,
Академик НАН РК, академик НААН РК,
доктор экономических наук,
профессор КазНАИУ

**THE MAIN DATES OF LIFE AND ACTIVITY OF "SOIL SCIENCE,
AGRICULTURAL CHEMISTRY AND ECOLOGY"
DEPARTMENT'S PROFESSOR
SULEIMENOVA NAZIYA SHUKENOVNA,
DOCTOR OF AGRICULTURAL SCIENCES OF THE
KAZAKH NATIONAL AGRARIAN RESEARCH UNIVERSITY**

DATES:

Suleimenova Naziya Shukenovna was born on 04.27. 1944 at the Sary-Kurak station in the Byurli-Tyubinsky district, Taldy-Kurgan region.

EDUCATION:

In 1961, she graduated from railway secondary school No.156 at Matai station.

1961-1966 She studied at the Kazakh Agricultural Institute (now the Kazakh National Agrarian Research University) with a degree in Soil science and agrochemistry.

1975-1977 Postgraduate student of the Department of "Agriculture and methods of experimental business" of the Kazakh Agricultural Institute.

WORKING AND SCIENTIFIC ACTIVITIES:

1966-1968 Soil scientist-agrochemist of the Zonal Agrochemical Laboratory, Zhambul.

1970-1984 Assistant of the Department of "Agriculture and methods of experimental work" of the Kazakh Agricultural Institute;

1982-1984 Acting associate professor of the Department of "Agriculture and methods of experimental business" of the Kazakh Agricultural Institute.

1984-1995 Associate Professor of the Department of "Agriculture and methods of experimental business" of the Kazakh Agricultural Institute;

2008-2011 Head of the Department of Ecology of the Kazakh National Agrarian University.

ACADEMIC DEGREE AND TITLE:

1982. Defense of the candidate's dissertation on the topic: "Moisture supply and water consumption of spring barley in the conditions of the mid-mountain zone of the Almaty region".

1996. Defense of a doctoral dissertation on the topic: "Agroecological foundations for improving integrated weed control systems in agriculture in the south-east of Kazakhstan".

2011 is a Professor of "Soil science, agricultural chemistry and ecology" department of KazNARU.

AWARDS:

ORDERS

- 2020** Awarded "Order of Akhmet Baitursynov. Akhmet Baitursynov" for outstanding services in the development of higher education of the country, innovative ideas, innovative approach in the training of new generation of specialists

JUBILEE MEDALS

- 2015** Golden Jubilee Medal of 85 years of KazNAU (2015);
2014 Medal of the Russian State Agrarian University - MSHA "For great contribution to the development of agrarian science and education";
2005 Medal "Honored Worker of Education of the Republic of Kazakhstan" For special merits in the field of education of the Republic of Kazakhstan

BREAST BADGES

- 2015** University badge "For contribution to the development of agrarian education, science and production";
2014 Twice "For merits in the development of science of the Republic of Kazakhstan" ;
2013 Twice "For merits in the development of science of the Republic of Kazakhstan" ;
2005 "Excellent Educator of the Republic of Kazakhstan".

Grant

- 2009** The best teacher of higher education institution of the Republic of Kazakhstan

**BRIEF SKETCH ABOUT SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL AND PUBLIC
ACTIVITY OF THE DOCTOR OF AGRICULTURAL SCIENCES,
NAAS RK ACADEMICIAN,
ACADEMICIAN OF THE INTERNATIONAL ACADEMY "ECOLOGY",
PROFESSOR OF "SOIL SCIENCE, AGROCHEMISTRY AND
ECOLOGY"
DEPARTMENT OF KAZAKH NATIONAL AGRARIAN RESEARCH
UNIVERSITY
SULEIMENOVA NAZIYA SHUKENOVNA**

The prominent scientist, agroecologist, soil scientist, agrochemist, academician of ASA RK, Honorary Worker of Education of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Agricultural Sciences Naziya Shukenovna Suleimenova will be 80 years old on April 27, 2024.

Suleimenova Naziya Shukenovna was born on April 27, 1944 at the railway station Sary-Kurak, Burli-Tyubinsk district, former Taldy-Kurgan region in the family of the station manager. Her parents were hereditary Chingizids - tore. Grandfather Kasen-tore, a lawyer by education, was a judge, Zamanbek-tore was a volost in Lepsin uyezd. Father - Suleimenov Shuken Kasen uly, mother - Abuzhamal Zamanbek kyzy.

My parents, who had received a good, worthy for their time, spiritual-Muslim education, due to the political conjuncture of the time, could not be fully realized. My father worked as a railroader all his life. They raised five children and till the end of their days remained kind, highly moral people.

Nazia Shukenovna in 1960 graduated from the railway secondary school №156 at Matay station. In 1961 she entered the agronomic faculty of the Kazakh Agricultural Institute (now Kazakh National Agrarian Research University), which she graduated in 1966 as a soil scientist - agrochemist with an excellent defense of her diploma work. In student years (1964) with fellow student - excellent student, Abeuov Sanak created a strong, happy family.

After graduation she was sent by the Ministry of Agriculture to Jambul region, where she worked as a soil scientist - agrochemist zonal agrochemical laboratory, and later headed the organizational and cartographic department. From the very first days of labor activity she carried out research work on drawing up a cartogram of soil cover of agricultural lands of Djambul region in the section of districts and farms. In those years, agrochemists of zonal agrochemical laboratory were involved in the work of OTK - quality control department of Dzhambul superphosphate plant. The candidacy of Nazia Shukenovna was proposed as an expert in determining the quality of products, where she worked with chemists and scientists from Russia. It was those years of scientific labor that laid in her a great desire to become a scientist, to do research work.

In 1970, in connection with the transition (husband) Sanak Abeuov on party work (head of the rural youth department of the Central Committee of the LKSM KazSSR) Nazia Shukenovna returned to her native land - Kazakh Agricultural Institute. Finally there was an opportunity to realize her long-standing dream - to become a scientist. However, not everything was easy on the way to achieve the goal, in particular, a large family, young children (three daughters, a son). This reason for 5 years was the reason for refusal to enroll her in full-time graduate school. But despite this, Nazia Shukenovna persistently and purposefully went towards her dream, engaged in teaching, research activities and continued to submit annually documents for participation in the competition and achieved her goal.

She entered postgraduate studies and chose a very relevant topic for mountain farming: "Moisture availability and water consumption of spring barley in the conditions of the middle zone of Almaty region", in 1982, under the guidance of Zayrulla Dyusenbekovich Dyusenbekov - a well-known scientist in Kazakhstan and abroad, academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan, whose influence on the academic community and beyond its borders is undeniable. His indefatigable spirit, pioneering research and dedication to the education of young minds have left an indelible mark in the scientific world. Nazia Shukenovna in her scientific and labor activity always admires her mentor. Noting that, it is the one who not only passes knowledge and skills, but also helped us to reveal our potential, develop and become the best professional in their field.

Being his student, Suleimenova Naziya Shukenovna successfully defended her dissertation work for a candidate of agricultural sciences. After defending the thesis, she was enrolled as an assistant at the department of "Farming and methodology of experimental work" of the Kazakh Order of Red Banner of Labor Agricultural Institute, in 1984 she received the title of associate professor. It was here at this department was passed a long way of the teacher, from assistant to professor.

Such prominent figures of science and higher education of the republic as professors - academicians H.A.A.Arystanbekov, M.N.Yerlepesov, O.V.Troitskaya, Z.D.D.Dyusenbekov, K.A.Asanov, R. E.Eleshev, N. E.E.Eleshev, N.L.Udolskaya, R.A.Urazaliev, E.F.Gossen, Y.N.Gestoft, A.O.Sagitov, T.I.Espolov, E.M.Zenkova; outstanding scientists of Soviet agricultural and plant breeding science S.A.Vorobiev, A.I.Puponin, G.I.Bazdyrev (Moscow) and many others.

Subsequently, Nazia Shukenovna's scientific researches were directed on development of theoretical and applied bases of integrated system of weed control in conditions of irrigated, rainfed and mountainous zone of farming of south-east Kazakhstan. The results of 17 years of scientific work served as a basis for her doctoral dissertation.

Under the guidance of scientific adviser Z.D. Dyusenbekov Nazia Shukenovna prepared a doctoral dissertation on the theme: "Agroecological bases of improvement of integrated systems of weed control in agriculture of south-east Kazakhstan", which she successfully defended in 1996.

Due to purposefulness, highest diligence, persistence combined with natural optimism, vitality Naziya Shukenovna became the first Doctor of Agricultural Sciences in the specialty "general agriculture", the first Kazakh woman - professor of agronomy. She was realized as a prominent scientist, experienced mentor, public figure and mother of four children.

Abeuov Sanak Abeuovich, the husband of Nazia Shukenovna, went a long way of party and statesman, from the assistant to the chairman of the Council of Ministers of the Kazakh SSR, head of the department of the Central Committee of the LKSM of Kazakhstan, to the head of the service of KHOZU of the Council of Ministers of the Kazakh SSR. During the period of perestroika in the country he held the following positions: inspector of the regional development department of the President of the Republic of Kazakhstan, later deputy Akim of Zhambyl region, Akim of Lugovsky (now Kulandy) district. During these years Sanak Abeuovich by his professional work made a significant contribution to the formation of our statehood, invested a great and invaluable work in the organization of moving the capital to Akmola (later Astana of the sovereign Republic of Kazakhstan).

The last years of his life Sanak Abeuovich worked as a director of the Residence of the President of the Republic of Almaty and as an advisor to the head of the Department of the President of the Republic of Kazakhstan. Almaty and adviser to the head of the President of the Republic.

Sanak Abeuov is a graduate of Kazakh Agrarian University - his public and labor activity, his life path is an example of selfless service to his people, love for his homeland. By the decision of the Maslikhat of Almaty, a memorial plaque to the memory of the statesman of our state was installed on the wall of the house where he lived for many years on Mukan Tulebaev Street in Almaty. With great joy teachers of KazNAIU accepted the news about immortalization of the name of the honored man, that his worthy example can serve as a memory of one of the best graduates of our university

Nazia Shukenovna and Sanak Abeuovich along with successful labor, scientific and social activities created and preserved for many years a strong and happy family. They gave their children a brilliant, exemplary upbringing, their children and grandchildren justified parental labor, becoming worthy citizens of our country:

Abeuova Zhamilya Sanakovna candidate of medical sciences, master of "Public Health", doctor of the highest category, teacher, health care manager, working in the field of scientific research and legislative activity Expert of the WHO European Office, head of the WHO PHC Demonstration Platform, Yesyk city.

Since 2010, chief physician of medical organizations of primary health care, hospital structures of the health care system of Almaty, since 2018 to date the director of Yenbekshikazakh multidisciplinary hospital of Almaty region.

Member of the Association of Family Doctors of Kazakhstan Member of associations of the Republican Public Organization "Kazakhstan Association of Health Care Managers" Head of the Branch of the National Association "Primary Health Care" in Almaty region.

Abeuova Sana Sanakovna is a highly qualified lawyer of international level, head of the Civil Registry Office of Medeu district of Almaty, since 2009 a leading employee of the American Law Company, lives in New York (USA).

Abeuova Maira Sanakovna - financial manager of the international law company (USA) Astana;

Abeuova Aidana Sakenovna - graduate of Zhurgenov Academy of Arts, second director of more than 6 films, currently engaged in production activities in Almaty.

Ainura Togisbaeva - graduate of Methodist University, North Carolina, USA, graduated from the Master's program of London School of Business and Finance, (UK), today financial analyst BI developer, lecturer at KBTU.

Erwin Darina - graduate of Boston University, talented actress, artist (Los Angeles, USA);

Kasymkul Danat - graduate of KBTU, engineer of geological and exploration subsoils.

Turgankul Kanat - graduate of Monroe University, New York, successfully completed his master's program there (USA), marketing manager.

Sanakov Diyar after successful completion of bachelor's and master's degree works as a head of scientific laboratory of New York Engineering University (USA). Nazia Shukenovna is very proud that Diyar bears the surname after his grandfather's name and continues scientific traditions of the family.

Ardak Dana is a student of the German University (Berlin), specializing in psychology.

Mukhitdinova Adia - talented gymnast, schoolgirl (Ford Lauderdale, USA)

Mukhitdinov Dany - schoolboy, favorite youngest grandson (Ford Lauderdale, USA)

As a highly qualified specialist of agrarian science and honored teacher, Suleimenova N.Sh. made a significant contribution to the training of highly qualified personnel of agrarian production of the Republic of Kazakhstan, thereby received a worthy assessment in scientific circles of near and far abroad.

Scientific and pedagogical activity of Prof. Suleimenova N.S. was highly appreciated, which led to the victory in the republican competition of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan "The best teacher of higher education institution" (2010).

N.Sh.Suleimenova developed and introduced new elective courses in the curriculum: for bachelors in the discipline "Eginshilikti chemistrylaudyñ ecology and ecology", for masters in the discipline "Fylyymi zertteu әdistemesi" and for doctoral students in the discipline "Methodology of field research, processing and analysis of experimental data".

Nazia Shukenovna continues active scientific, pedagogical and public activity, working on improvement of her qualification. She took part (2010) in the international seminar of professional development on the problem "Implementation of the Bologna process and international accreditation of educational programs" of the University of Applied Sciences Vayenstephan, was an active organizer of the preparation and conduct of international accreditation of the international accreditation of training program of Master's degree program on specialty 6N0608 - "Ecology", being the head of the department "Ecology" (now "Soil Science, Agrochemistry and Ecology").

Professor Suleimenova pays much attention to scientific-organizational and public work. She is a member of NTS - scientific and technical council and expert commission of the Research Institute of Agroinnovation and Ecology at KazNAU, a member of the dissertation council for the defense of doctoral dissertations at KazNAU, a member of the editorial board of the journal "Research Results", a member of the international editorial board of the certified journal "Journal Scientific and Applied Research" (Bulgaria), a full member of the European Community of Herbologists, chairperson of the Council on Women's Affairs of the Kazakh National Agrarian University.

She carries out international cooperation with scientists from Russia and non-CIS countries (Bulgaria, USA, Yugoslavia and China). Participant of international conferences in Moscow (2010 and 2012), Chelyabinsk (2011), Novosibirsk (2014, 2021), in Bulgaria, Rus (2012 and 2023).

Together with scientists from the USA (PhD Assistant Professor of Climatology Adnan Akyuz (NDSU), TSKHA (Mazirov M.A. Timiryazev Moscow Agricultural Academy) and SELSKOSTOPANSKA ACADEMY BULGARIA (Agricultural Academy) Institute of Agriculture and Seed Science "Obraztsov Chifilik"-Rus (doc, Dr. Dimitri Petkov) cooperates in the training of PhD doctoral students.

In 2013 in the Research Institute of "Farming and Seed Production" of the Bulgarian Academy of Sciences N. Suleimenova held a round table on "Technology of cultivation of agricultural crops in the conditions of the Republic of Kazakhstan and Bulgaria", where the scientists of KazNAU and Agricultural Academy of Bulgaria took part. thereby paved the way for further joint scientific work. Her tireless work in this direction spodbbybut development of agrarian science and strengthening international cooperation in the training of highly qualified specialists in the agrarian sector of the Republic of Kazakhstan.

Suleimenova N.Sh. is a laureate of the state scientific scholarship for outstanding contribution to the development of science and technology of the Republic of Kazakhstan, for the development of theoretical and applied bases of the system of weed control, aimed at increasing the bioproductivity of agricultural crops and protection of agro-ecosystems.

Today Suleimenova Naziya Shukenovna is a scientist with a wide range of scientific interests. Her research activities in recent years are aimed at the development and improvement of balanced systems of agro-ecosystems, providing stable efficiency, environmental safety resource-saving technology cultivation of crops and rational use of land resources of southeast Kazakhstan.

Under her scientific leadership defended dissertations:

- 5 candidates of agricultural sciences,
- 4 master's students on specialty "Agronomy" (till 2010),
- the last years has prepared and released 18 master's students on a specialty "Ecology" with protection of the master's thesis and has prepared 9 - doctoral students with awarding of a degree of the doctor of philosophy (PhD) on a profile "Ecology" in the given academic year continues to prepare a thesis the next tenth - doctoral student on the given specialty.

She has published more than 320 scientific-educational-methodical works, articles in publications of the Committee of Science of the Ministry of Higher Education of the Republic of Kazakhstan (KN Ministry of Higher Education of the Republic of Kazakhstan), in materials of international conferences, near and far abroad on various problems of agrarian and ecological science. She, including published 3 monographs:

- "Weeds in agrophytocenoses and measures to combat them in the conditions of southeast Kazakhstan" (1998), NAS RK;
- "Methods of increasing phytosanitary stability of agrophytocenoses" Lambert Academic Publishing, Germany (2015);
- "Ways to increase phytosanitary stability of agrophytocenoses in adapted farming", Izd: Adil Kitap, Almaty (2024).

Published 16 textbooks, among them: "Ecology zhane turakty damu", "Eginshilik" with the grif of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. EE other 14 textbooks "Eginshilik practicums", "Land cultivation", "Nature management and resource-saving technologies in agro-ecosystem", "Environment and man" (2018.), "ENVIRONMENT AND PEOPLE", (2020), "EGLNSHLLK" 2nd edition, "EGLNSHLLK" 3rd supplemented edition with the MES of the Republic of Kazakhstan reprint dedicated to the 90th anniversary of KazNAU (2020) and others. More than 38 textbooks, including: "Weeds and measures to combat them", "Eginshiliktiti anyktam sezdigı", "Collection of methodological guidelines for laboratory studies of soils and vegetation", "Januarlar ecology", "Ecology and natural resources", "Tabigatty ıtymdy paidalanu zhane inovatsiyalyk sheshim", "Rational nature management and innovative solutions", etc

She has developed and implemented new training programs for doctoral students, masters and bachelors.

For the training of master's students in the specialty "Ecology" developed new discipline "Methodology of scientific research in ecology", a textbook....

The training program "Environment and rational nature management" has been implemented for doctoral students. In mastering the disciplines of the training program published textbooks: "Environment and people", Textbook for tertiary educational institutions "Environment and people" and "Nature management and resource-saving technologies in agro-ecosystem".

Prof. N.Sh. Suleimenova received 2 patents for protection document:

1. Innovation patent, Method of cultivation of agricultural crops, IP, № № 12-2/1785 from 19.06.2009 and published in the Collection of patents, innovation patents for intellectual industrial property objects (2009-2011), A.Izd. "Agrouniversity", 2011,- pp.42-45;

2. Model patent, Method of cultivation of varietal apple trees in conditions of unstable moisturization Author's Certificate No. 108889. 2022 г.

By results of researches, realized by her scientific projects, for the last decade 18 articles, included in foreign collaboration, including 12 articles in peer-reviewed scientific editions indexed in Scienese Citation Indx Expanded with non-zero IF, were published.

The main publications of Prof. N.Sh. Suleimenova has:

- Citation Index, where Hirsch values $h=5$ and has a high quartile (percentile is not less than 29, includes Q2, Q3, Q4) in editions and references to information about publications in the relevant scientometric bases (DOI).

At the present stage, the scientific activity of Prof. N.Sh.Suleimenova is directed to the rational use of available agricultural land (agroecosystem) under global climate change and its impact on the environment for modernization of agro-industrial complex of South-East Kazakhstan and introduction of adaptive high-efficiency techniques of IT-technologies, to increase the bioproductivity of agro-ecosystems, which can be achieved by modernization of agro-industrial complex (AIC) of RK. The listed factors of modernization of agro-industrial complex of RK, actualize the necessity of research and application of high-tech equipment of IT-technologies, so-called intelligent agriculture.

Growing digitalization of production, namely, its application in agriculture, dictates the need to introduce modern efficient, resource-saving, water-saving, innovative and IT-technologies in agricultural production.

- Active activity of N.Sh. Suleimenova in development of agrarian science of RK and in strengthening of international cooperation contribute to rise and growth of level of preparation of highly qualified specialists of agrarian production of RK. Her merits in the development of national agrarian science have received universal recognition and were marked by honorary titles and awards:

- The winner of the state grant of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan "The best teacher of higher education institution";

Awarded with breastplates:

- "Excellent Educator of the Republic of Kazakhstan" (2005),
  - The best teacher of higher education institution of the Republic of Kazakhstan (2009),
  - Twice "For merits in the development of science of the Republic of Kazakhstan" (2013, 2014),
- University badge "For contribution to the development of agrarian education, science and production" (2015);

Awarded:

- Medal "Honored Worker of Education of the Republic of Kazakhstan" For special merits in the field of education of the Republic of Kazakhstan (2005);
- Medal of the Russian State Agrarian University - MSHA "For great contribution to the development of agrarian science and education" (2014);
- Golden Jubilee Medal of 85 years of KazNAU (2015);
- Awarded "Order of Akhmet Baitursynov. Akhmet Baitursynov" for outstanding services in the development of higher education of the country, innovative ideas, innovative approach in the training of new generation of specialists (2020).

She is a mentor of the scientific school, where young people conduct research and experimental work on a permanent basis and actively develop and implement the principles of digitalization in the agricultural sector in arid climatic conditions with transboundary nature of water resources.

The professor successfully directs young researchers to study the methods of innovative technology of fruit crops cultivation taking into account real changing climatic conditions, to conduct ecological monitoring and risk assessment in case of increasing pressure on the environment.

At the same time, the young doctoral students are oriented to develop practical decision-making skills in risky situations and the ability to make adaptive decisions.

With great talent Nazia Shukenovna is able to transfer her experience and infect her colleagues and the younger generation of young scientists with her enthusiasm, who speak at international conferences and publish in advanced journals with high impact factor:

- Ecological monitoring of the agroecosystem and the impact of climate change in Southeastern Kazakhstan/ The XV International Science Conference "Trends in the development of science and practice", December 27-29, 2021, Madrid, Spain. 436-440 p;

- Development of gardening in conditions of the southeast Kazakhstan's foothill zone using the techniques of water saving innovation technology/ Academic journal Publisher: European Academic Science and Research "EASR" The material published in the journal reflects. of the Editorial Board. Hamburg Germany SciPub.de, 2022 - p 33-38;

- Influence of climate change on the functioning of agroecosystem of Almaty region / Collection of materials of the international scientific conference. "Modern state and prospects of development of science and education", ISBN978-601-08-0593-4, Karaganda, 2021, p.25-32.

- Impact of Resource Conserving Technologies (RCT) on soil physical properties and rapeseed (*Brassica napus* L.) yield in irrigated agricultural areas of the South-Eastern Kazakhstan, IF=0.22 percentile=39, quartile=Q3 DOI: 10.18393/ejss.510686, // EURASIAN JOURNAL OF SOIL SCIENCE (EJSS), Volume 8, issue 1. 2020 - P 289-30;

- Ecological monitoring of sustainability and productivity of oil crops the agroecosystem in the conditions of South-Eastern Kazakhstan / Journal of Ecological Engineering 2021, 22(7), 89-99;

- Water-saving innovative technology in the creation of a consumer apple orchard / Scientific work conf. Ruse University, Bulgaria, 2022. pp.249-256.

She brings her masters and doctoral students to the successful defense of their dissertation work, who take the baton in teaching and research activities and work in our university and other universities as associate professors (KazNU named after Al-Farabi, KazNPU named after Abay, Narkhoz University, etc.) and leading researchers in the Research Institute of Biology, Zoology, Horticulture and others.

Professor N.Sh.Suleimenova with pride and gratitude recognizes that in her native Kazakh National Agrarian University all conditions for growth and improvement of each scientist and teacher are created.

SABIT BAYZAKOVICH BAYZAKOV,
Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of
Kazakhstan, Doctor of Economics,
professor of KazNAIU

Монографиялары. Монографии. Monographs

2024

Сулейменова, Н. Ш. Пути повышения фитосанитарной устойчивости агрофиоценозов в адаптированной земледелии [Текст]: монография / Н. Ш. Сулейменова.- Алматы: АДАЛ КІТА, 2024. - 172 с.

2015

Сулейменова, Н.Ш. Приемы повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов [Текст]: монография / Н.Ш. Сулейменова.- Germany: LAP Lambert Academic Publishing, 2015.-94 с.

1997

Сулейменова, Н.Ш. Сорные растения в агрофитоценозах и меры борьбы с ними в условиях юго-востока Казахстана [Текст]: монография / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы., 1997.- 152 с.

Оқулықтары. Учебники. Textbooks

2024

Экология және тұрақты даму [Мәтін]: оқулық / А.Қ. Саданов, Н.Ш. Сүлейменова, Н.С. Дәменова, Б.Я. Махамедова; ҚР Білім және ғылым м-трлігі.- Алматы: АДАЛ КІТАР, 2024.- 477 б.

2023

Сулейменова, Н.Ш. Методология научных исследований в экологии [Текст]: учебник для магистрантов и докторантов / Н.Ш. Сулейменова; КазНАИУ.- Алматы: Айтұмар, 2023.- 324 с.

2021

Сулейменова, Н.Ш. Методология научных исследований в экологии [Текст]: учебник для вузов / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы: Айтұмар, 2021.- 222 с.

2020

Сүлейменова, Н. Ш. Егіншілік [Мәтін]: оқулық ҚР БҒМ грифімен / ред. Т.А. Атақұлов, Н.Ш. Сүлейменова, К.Ш. Жаңабаев С.Б. Кененбаев, Е.Б Абдразақов. - Алматы: Айтұмар, 2020.- 330 с.

Suleimenova N. Sh. Environment and people: [Textbook] for tertiary education institutions / N.Sh. Suleimenova, B.Zh. Makhamedova, M.V. Philipova.- Almaty: Aitumar, 2020 - 298 p.

2019

Сулейменова, Н. Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебник / Н.Ш.Сулейменова, Алматы: Айтұмар, 2019. - 297 с.

2017

Сулейменова, Н. Ш. Окружающая среда и человек [Текст]: учебник для вузов / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, М.В. Филипова.- Алматы: Эверо, 2017.- 284 с.

2016

Сүлейменова, Н. Ш. Экология және тұрақты даму [Мәтін]: оқулық ҚР БҒМ грифін алғаннан кейін 2-басылым / Н.Ш.Сүлейменова, Б. Я. Махамедова. – Алматы: Айтұмар, 2016.- 404 б.

Сулейменова, Н. Ш. Окружающая среда и человек [Текст]: учебник для вузов / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, М.В. Филипова.- Алматы: Эпиграф, 2016.- 264 с.

2015

Сүлейменова Н. Ш. Егіншілік [Мәтін]: оқулық / ред. А.А Әуезов; Т.А. Атақұлов, Н.Ш. Сүлейменова, К.Ш.Жаңабаев.- Алматы: Айтұмар, 2015. - 298 б.

Сулейменова, Н. Ш. Природопользование и ресурсосберегающие технологии в агроэкосистеме [Текст]: учебник для вузов / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы: Эверо, 2015.- 312 с.

2012

Сулейменова, Н.Ш. Земледелие [Текст]: учебник / Н.Ш.Сулейменова, А.А.Ауезов, Т.А. Атақұлов.-Алматы: Агроуниверситет, 2012. – 374 с.

2010

Сүлейменова, Н.Ш. Экология және тұрақты даму [Мәтін]: оқулық / Н.Ш. Сүлейменова, Т.А. Атақұлов, К.Ш.Жаңабаев ҚР БҒМ гриф. – Алматы: Агроуниверситет, 2010.-385с.

2005

Сүлейменова, Н.Ш. Егіншілік [Мәтін]: оқулық / Н.Ш.Сүлейменова, А.А.Ауезов,Т.А.Атақұлов.-Алматы: Сөздік-Словарь, 2005.- 344 б.

Оқу құралдары. Учебные пособия. Manuals

2022

Окружающая среда и проблемы ее охраны [Текст]: учеб. пособие для вузов / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Г.Ж. Анарбекова, Э.М. Куандыкова. - Алматы: TechSmith, 2022. - 224 с.

2021

Сулейменова Н.Ш. Комплексная оценка природных ресурсов [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы: Центр оперативной Полиграфии, 2021 – 118с.

Сулейменова, Н.Ш. Окружающая среда и проблемы ее охраны [Текст]: учеб. пособ. для вузов / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Г.Д. Анарбекова, Э.М. Куандыкова.-Алматы: Cyber Smith, 2021.- 224 с.

Сулейменова, Н.Ш. Окружающая среда и проблемы ее охраны [Текст]: учеб. пособие для вузов / Н.Ш.Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Г.Ж.Анарбекова, Э.М. Куандыкова. - Алматы: Центр оперативной полиграфии, 2021.-218 с.

Сулейменова, Н.Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Р.А. Акылбекова. - Алматы: Айтұмар, 2021. - 168 с.

Сулейменова, Н.Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебное. пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Р.А. Акылбекова. - Алматы: CyberSmith, 2021. - 168 с.

Suleimenova, N.Sh.Environment and people [Текст]: Textbook for tertiary education institutions / N.Sh. Suleimenova.- Almaty: TechSmith, 2021.- 224 p.

2020

Сүлейменова, Н.Ш. Табиғатты ұтымды пайдалану және инновациялық шешім [Мәтін]: оқу құралы / Н.Ш. Сүлейменова; КЕАҚ "ҚазҰАЗУ".- Алматы: ҚазҰАЗУ, 2020.- 221 б.

Сулейменова Н. Ш. Окружающая среда и проблемы ее охраны [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Г.Ж. Анарбекова, Э.М. Куандыкова.-Алматы: Айтұмар,2020.- 224с.

Сулейменова, Н.Ш. Рациональное природопользование и инновационное развитие [Текст]: учеб. пособие для образовательной программы 8D05204-Экология / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы: Айтұмар, 2020. - 226 с.

Сулейменова, Н.Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Р.А.Акылбекова.- Алматы: Айтұмар, 2020.- 168 с.

Сулейменова, Н.Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Р.А. Акылбекова. - Алматы: Эверо, 2020. - 168 с.

2011

Сулейменова, Н.Ш. Жануарлар экологиясы [Мәтін]: оқу құралы / Н.Ш. Сулейменова [ж.б.].- Алматы: Басп. ж., 2011.- 116 б.

2010

Сүлейменова, Н.Ш. Ғылыми зерттеу әдістемесі [Мәтін]: оқу құралы/ Н.Ш.Сүлейменова. –Алматы: Агроуниверситет, 2010. – 32 б.

Сулейменова, Н.Ш. Методы физико-химического анализа объектов окружающей среды [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, М.А. Сыбанбаева, Р.А .Акылбекова. – Алматы: Агроуниверситет, 2010. – 72 с.

2009

Сүлейменова, Н.Ш. Шығыс Қазақстанның егіншілігі және ауылшаруашылық дақылдарын өсіру технологиясының аймақтық негізі [Мәтін]: оқу құралы / Н.Ш. Сүлейменова, Ж.К. Еспергенов, Е.А. Асанғалиев.- Өскемен, 2009. - 95 б.

2006

Сүлейменова, Н.Ш. Егіншілік практикумы: оқу құралы [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, А.А.Ауезов, К.Н .Оразымбетова. - Алматы: Агроуниверситет, 2006. - 227 б.

1998

Сулейменова, Н.Ш. Сорные растения и меры борьбы с ними [Текст]: учебное пособие / Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 1998. - 114 с.

***Әдістемілік құралдар. Методические указания.
Methodical instructions***

2023

Сулейменова, Н.Ш. Методология научных исследований в экологии [Текст]: метод. указание; сборник практических занятий / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Э.М. Куандыкова.- Алматы: Айтұмар, 2023. - 51 с.

2021

Сулейменова, Н.Ш. Методология научных исследований в экологии [Текст]: метод. указание: сборник практ. занятий / Н.Ш. Сулейменова; КазНАИУ. - Алматы: КазНАУ, 2021.- 55 с.

2020

Сулейменова, Н.Ш. «Биологиялық және шикізат қорларын ұтымды пайдаланудың жаңа технологиялары» пәнінен дәріс кешені 7М05204 [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова.-Алматы:Айтұмар, 2020. - 123б.

Сулейменова, Н.Ш. Охрана и рациональное использование природных ресурсов [Текст]: метод. указание к практ. занятиям / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова; НАО КазНАУ.- Алматы: Айтұмар, 2020.- 44 с.

Сулейменова, Н.Ш. Учебно-методический комплекс дисциплины R1PR60207-"Рациональное использование природных ресурсов" [Текст]: 7M05204 - Экология / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова; НАО КазНАУ. - Алматы: Айтұмар, 2020. - 135 с.

2016

Сулейменова, Н.Ш. Учебно-методический комплекс дисциплины ЕРА 7306 "Экология почв в агроландшафтах" [Текст] / сост. Н.Ш.Сулейменова, Б.Ж.Махамедова; КазНАУ. - Алматы: Айтұмар, 2016. - 127 с.

2015

Сулейменова, Н.Ш. Экология мамандығының студенттері өтетін өндірістік практикаға арналған әдістемелік нұсқау [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова.-Алматы: Айтұмар, 2015.- 21 б.

Сулейменова, Н.Ш. Мониторинг воздушного бассейна учебно-методическое указание для выполнения СРМ и СРД с внедрением результатов НИР кафедры [Текст] : учебно-методическое указание / Н.Ш. Сулейменова.-Алматы: Айтұмар, 2015.-43с.

2014

Филиппова, М.В. Окружающая среда и человек [Текст]: учебно-метод. комплекс дисциплины (УМКД): 6D060800 - "Экология": очное обучение: 3 кредита / М.В. Филиппова, Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова. - Алматы: [б. и.], 2014. - 152 с.

2013

Сулейменова, Н.Ш. Методическое указание по выполнению научно-исследовательской работы PhD докторантов специальности 6D060800 – “Экология” [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Р.Х. Рамазанова. – Алматы: Айтұмар, 2013. – 19 с.

Сулейменова, Н.Ш. Программа исследовательской практики PhD докторантов специальности 6D060800 – “Экология” [Текст] / Н.Ш.Сулейменова , К.М. Мухаметкаримов , Б.К. Еликбаев . –Алматы: Айтұмар, 2013. - 23с.

Сулейменова, Н.Ш. Программа исследовательской практики магистрантов специальности 6М060800 - “Экология” [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.М. Мухаметкаримов, Б.К. Еликбаев. –Алматы: Айтұмар, 2013. – 23 с.

Сулейменова, Н.Ш. Программа учебной практики для студентов специальности 5В060800 – «Экология» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.М. Мухаметкаримов, Б.К. Еликбаев. –Алматы: Айтұмар, 2013. - 15с.

2012

Сулейменова, Н.Ш. Методическое указание по выполнению научно-исследовательской работы магистрантов специальности 6М060800 - “Экология” [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.М. Мухаметкаримов, Б.К. Еликбаев.–Алматы: Айтұмар, 2012. – 13 с.

2010

Сүлейменова, Н.Ш. Атмосфералық ауа мониторингі [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш. Сүлейменова, Б.Ж. Махамедова, Р.А. Ақылбекова. –Алматы: Агроуниверситет, 2010 -14 б.

Сүлейменова, Н.Ш. MSR - ғылыми зерттеу әдістемесі [Мәтін]: оқу-әдістемелік комплексі / Н.Ш. Сүлейменова.-Алматы: Агроуниверситет, 2010. -108 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Топырақтағы ластағыш заттарды физико-химиялық талдау әдістері [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш.Сүлейменова, М.М. Мамышов, Б.Ж. Махамедова.- Алматы: Агроуниверситет, 2010. -32 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Өсімдіктерді химиялық зерттеу әдісі [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш. Сүлейменова, Н.С Дәменова, К.М. Нарманова . – Алматы: Агроуниверситет, 2010. – 20 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Экология және тұрақты даму [Мәтін]: дәріс жинағы / Н.Ш. Сүлейменова, А.Қ. Саданов, Н.С. Даменова, Б.Ж. Махамедова. –Алматы: Агроуниверситет, 2010. -138 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Экология мамандығы бойынша магистранттардың диссертация жұмысын жазуға арналған [Мәтін]: методикалық нұсқау Н.Ш. Сүлейменова, М.М. Мамышов, М.А. Сыбанбаева, У.Ш.Есіркепов. –Алматы: Агроуниверситет, 2010. -16 б.

Сүлейменова, Н.Ш. MNI Методика научных исследований [Текст]: учебно-методический комплекс / Н.Ш.Сүлейменова.–Алматы: Агроуниверситет, 2010. - 88 с.

Сүлейменова, Н.Ш. Методическое указание по выполнению диссертационной работы магистрантов [Текст] / Н.Ш. Сүлейменова, М.М.Мамышов, М.А. Сабанбаева, Б.К. Еликбаев.-Алматы: Агроуниверситет , 2010. -20 с.

Сүлейменова, Н.Ш. Методы физико-химического анализа [Текст]: методическое указание / Н.Ш.Сүлейменова, М.М. Мамышов, Р..А.Акылбекова. – Алматы: Агроуниверситет, 2010. - 41с.

Сүлейменова, Н.Ш. Методы химического анализа растений [Текст]: методическое указание / Н.Ш.Сүлейменова, Н.С. Даменова, С.А. Шарипова. –Алматы: Агроуниверситет, 2010. -18с.

Сүлейменова, Н.Ш. Мониторинг атмосферного воздуха [Текст]: методическое указание / Н.Ш.Сүлейменова, Б.Ж. Махамедова, Р.А. Акылбекова. – Алматы: Агроуниверситет, 2010. - 24с.

Сүлейменова, Н.Ш. Учение о биосфере. Ноосфера [Текст]: учебно-метод. комплекс / Н.Ш. Сүлейменова. – Алматы: Агроуниверситет, 2010.- 68 с.

2009

Сүлейменова, Н.Ш. Дәрілік өсімдіктерді төрт түлік малға қолдану [Мәтін]: оқу әдістемелік құралы / Н.Ш. Сүлейменова, А. Ахметов.- Алматы: ҚазҰАУ, 2009 .- 134 б.

2008

Сүлейменова, Н.Ш. Су жүйелерін қорғау [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш.Сүлейменова, Г.С. Сұлтангазиева. -Алматы, 2008. -19 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Өндірістік экология [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш.Сүлейменова, Б.Ж.Махамедова, З. Бекназарова.- Алматы, 2008. -18 б.

Сулейменова, Н.Ш. Методические указания по выполнению диссертационной работы выпускников магистратуры специальности 6N0608 - “Экология“ [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, М.М. Мамышов, М.Сыбанбаева, Б.К. Еликбаев.- Алматы, 2008. - 19 с.

2005

Сулейменова, Н.Ш. Методика опытного дела [Текст]: методические указания по изучению и выполнению задания для контрольной работы /Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 2005. - 23с.

Сулейменова, Н.Ш. Сквозная программа практики для студентов спец.”Агрономия” [Текст]: учебно-методическое пособие / Н.Ш. Сулейменова, Т.Атакулов. - Алматы, 2005. – 89 с.

2004

Сүлейменова, Н.Ш. Егіншіліктен курстық жұмыс орындау [Мәтін]: методикалық нұсқау /Н.Ш. Сүлейменова, К. Оразымбетова. - Алматы, 2004.- 35 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Топырақ құнарлығынын агрофизикалық көрсеткіштерін анықтау әдістері [Мәтін]: егіншілік практикумына оқу құрал /Н.Ш.Сүлейменова. -Алматы, 2004.

Сулейменова, Н.Ш. Методическое указание для выполнения курсовых работ по земледелию [Текст] / Н.Ш. Сулейменова Т. Атакулов, А.А. Ауезов, К. Жанабаев. - Алматы, 2004.- 44 с.

2003

Сүлейменова, Н.Ш. Егіншілік [Мәтін]: типтік оқу бағдарламасы /Н.Ш.Сүлейменова. - Алматы, 2003.- 0,5 б.т.

Сүлейменова, Н.Ш. Тәжірибе ісінің методикасы [Мәтін]:типтік оқу бағдарламасы/ Н.Ш.Сүлейменова, Қ.Жаңабаев.-Алматы, 2003.- 0,5 п.л.

Сулейменова, Н.Ш. Методическое указание по прохождению производственной практики [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Т.А. Атакулов, Б.М.Узбеков, М.Е Жуматаев. - Алматы, 2003.

Сулейменова, Н.Ш. Типовая учебная программа по методике опытного дела [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, К.Жанабаев.-Алматы, 2003. - 0,75п.л.

Сулейменова, Н.Ш. Типовая учебная программа по земледелию для спец. «Агрономия» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Т.А. Атакулов, А.А.Ауезов, К.Жанабаев. - Алматы, 2003.

Сулейменова, Н.Ш. Типовая учебная программа по земледелию для спец. «Агрохимия и почвоведение [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Т.Атакулов, А.А.Ауезов, К.Жанабаев. - Алматы, 2003.

Сулейменова, Н.Ш. Типовая учебная программа по земледелию и мелиорации [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, К.Жанабаев. -Алматы, 2003.

2000

Сулейменова, Н.Ш. Оқу практикасына арналған [Мәтін]: оқу бағдарламасы / Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 2000. -14б.

Сулейменова, Н.Ш. Методическая разработка для самостоятельной аудиторной работы студентов по дисциплине: “Основы научных исследований” [Текст] /Н.Ш.Сулейменова. – Алматы, 2000. -12 с.

Сулейменова, Н.Ш. Методическая разработка по теме: «Корреляционно-регрессионный анализ» [Текст]: методическое указание по ОНИС /Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 2000. -18 с.

Сулейменова, Н.Ш. Рабочая программа для учебных практик [Текст] /Н.Ш.Сулейменова,Т.А.Атакулов, К.Н.Уразымбетова.- Алматы, 2000. -14 с.

1999

Сулейменова, Н.Ш. Методические указания к практикуму по курсу: Основы научных исследований [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Т.А . Атакулов, К.Н. Уразымбетова. - Алматы, 1999. - 21 с.

Сулейменова, Н.Ш. Обработка данных выборки при количественной изменчивости [Текст]: методическое указание по ОНИС /Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 1999 -20 с.

1998

Сүлейменова, Н.Ш. Ғылыми зерттеудің негіздері [Мәтін]: оқу бағдарламасы / Н.Ш. Сүлейменова, Т. А. Атақұлов, К.Ш. Жаңабаев. - Алматы, 1998. - 17 б.

Сулейменова, Н.Ш. Основа научных исследований [Текст] : учебная программа для с.-х. вузов / Н.Ш.Сулейменова, Т. А. Атакулов, К.Ш. Жанабаев. - Алматы, 1998. - 15 с.

Сулейменова, Н.Ш. Сборник методических указаний по лабораторным исследованиям почв и растительности [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, М.И. Рубинштейн, Е.Д .Жумаев. – Алматы, 1998. - 225 с.

1990

Сулейменова, Н.Ш. Проведение научно-методической практики по НИС[Текст]: методическое руководство по ОНИС / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков.- Алма-Ата, 1990. -28 с.

1989

Сүлейменова, Н.Ш. Арамшөптер және олармен Алматы облысының таулы аймақтарында күресу ерекшеліктері [Мәтін]: методикалық нұсқау / Н.Ш.Сүлейменова, З.Д. Дюсенбеков, К.Ш. Жаңабаев. - Алматы, 1989. -26 б.

Сулейменова, Н.Ш. Корреляция, регрессия [Текст]: методическое указание к практикуму по МОД /Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, Е.Д. Жумаев. -Алма-Ата, 1989. - 20 с.

1988

Сулейменова, Н.Ш. Методика опытного дела и основы научных исследований [Текст]: методическая разработка по САРС / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков. -Алма-Ата, 1988. -21 с.

1987

Сулейменова, Н.Ш. Количественная изменчивость [Текст]: методическое указание к практикуму по МОД / Н.Ш. Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, Е.Д. Жумаев. -Алма-Ата, 1987. - 20 с.

1984

Сулейменова, Н.Ш. Организация СРС агрономического факультета по МОД [Текст] :методические разработки по активизации СРС / Н.Ш.Сулейменова, А.П. Бочарников. - Алма-Ата, 1984. -С. 47-50.

Сөздіктер. Словари.

2014

Сулейменова Н.Ш. Казахско-русский, русско-казахский терминологический словарь. Сельское хозяйство [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.-Алматы:Қазақпарат баспа корпор., 2014. -504 с.

2004

Сүлейменова, Н.Ш. Егіншілік анықтама – сөздігі. Словарь – справочник по земледелию [Мәтін]: учебное пособие / Н.Ш. Сүлейменова, А.А. Ауэзов. – Алматы: Агроуниверситет, 2004. -114 б.

2000

Сулейменова, Н.Ш. Казахско-русский, русско-казахский словарь “Сельское хозяйство РК” [Текст] / Н.Ш. Сулейменова и авторский коллектив. - Алматы: Рауан, 2000. - 292 с.

Ұсыныстар. Рекомендации.

2021

Сулейменова, Н.Ш. Разработка ресурсосберегающей технологии возделывания масличных культур в условиях изменение климата Юго-Восточного Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.- Алматы: АЛМАПРИНТ, 2021.- 11с.

2017

Сулейменова,Н.Ш. Ресурсосберегающая технология агроэко-системы рапса в условиях предгорной зоны юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.- Алматы: АЛМА ПРИНТ, 2017.-11 с.

2012

Сулейменова, Н.Ш. Ресурсосберегающая экологически безопасная технология возделывания сои в условиях орошения [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, М.А. Мазиров, И.К. Райымбекова // Рекомендация по грантам Правительства РФ I11№П34,31,0079 и АЛМ-2008- 015.- Москва, 2012. -10с.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование мер борьбы с сорными растениями на посевах сои при ресурсосберегающей технологии в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Рекомендация «Иновационные технологии возделывания полевых культур на юго-востоке Казахстана ».-Алматы:Айтұмар, 2012.-С.25-28.

2011

Сулейменова, Н.Ш. Приемы повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в адаптированном земледелии юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Рекомендация. – Алматы: Агроуниверситет, 2011. -15с.

2008

Сулейменова, Н.Ш. Повышение фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в условиях земледелия юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Рекомендация по завершённой НИР. – Алматы: Гарант, 2008. -15с.

2009

Сулейменова, Н.Ш. Разработка теоретические основы и практические приемы повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в адаптированном земледелии Юго-Восточного Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Результаты НИР НИИ АБ и Э за 2006-2008г.г. - Алматы, 2009. -С. 17-19.

2005

Сулейменова, Н.Ш. Водосберегающая, почвозащитная технология дискретного полива [Текст] /Н.Ш. Сулейменова, Т.А. Атакулов, А.К. Апушев и др. // Рекомендация. -Алматы, 2005. -10 с.

Сулейменова, Н.Ш. Пути стабилизации засоренности табачных плантаций [Текст]// Рекомендация по возделыванию табака в условиях Юго-востока Казахстана / Н.Ш.Сулейменова, Т.А. Атакулов, А.К. Апушев. – Алматы, 2005. - С.12-14.

Сулейменова, Н.Ш. Технология подготовки и получения высококачественной рассады табака [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, Т.А. Атакулов, А.К. Апушев // Рекомендация по возделыванию табака в условиях Юго-востока Казахстана. –Алматы, 2005. - С. 4.

1987

Сулейменова, Н.Ш. Разработка и внедрение оптимальных доз минеральных удобрений и режима орошения обеспечивающих получение запланированных урожаев [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, А.О. Томашев // Рекомендация по законченным НИР. - Алма-Ата, 1987. - С. 17-19

1981

Сулейменова, Н.Ш. Влагообеспеченность водопотребление зерновых культур в условиях Алма-Атинской области [Текст] /Н.Ш.Сулейменова // Рекомендация по законченным НИР за Х-пятилетку. - Алма-Ата, 1981. -С. 11-12.

Сулейменова, Н.Ш. Оценка ведущих факторов определяющих уровень урожайности ячменя в горной зоне [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков // Рекомендация НИР к внедрению в с.-х. производство. - Алма-Ата,1981. - С. 4-5.

ҒЫЛЫМИ МАҚАЛАЛАРЫ
НАУЧНЫЕ СТАТЬИ. SCIENTIFIC ARTICLES

2024

Сулейменова Н.Ш. Эколого-биологические особенности плодовой культуры (яблони) при изменении климата юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.М. Тогисбаева, Е.С.Абилдаев, Г.Орнбасарова // Вестник КазНУ. Серия Экологическая.-2024.- №1.- С.132-143.

Сулейменова, Н.Ш. The influence of abiotic factors of the horticulture ecosystem in the context of climate change in the south-east of Kazakhstan when growing apple trees) // Ment of agricultural science. International scientific and practical conference invitation-program Tachkent 2024.- 14с.

2023

Сулейменова Н.Ш. Инновационная технология садоводство с внедрением "аквасорба" гидрогель в почву [Текст] / А.М. Тогисбаева, М.М. Сахратова Н.Ш. Сулейменова, // Сборник научных трудов в Междунар. научно-практической конференции молодых ученых и студентов, посвящ. 90-летию заслуженного работника с.-х. КазССР, д.с.-х.н., академика Сабденова К.С. «Преемственность в науке – основа устойчивого развития аграрной науки и производства».- Алматы, 2023.-С.123-131.

Сулейменова, Н.Ш. Садоводство в условиях изменении климата юго-восточного Казахстана с применением приемов инновационной технологии (при выращивании яблони) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Тогисбаева А.М. // Исследования, результаты.-2023.- №2.-С.199-209.

Suleimenova N.Sh. Ecological assessment of soil contamination with heavy metals under application of mineral fertilisers [Text] / N.Sh. Suleimenova, A.M. Togisbayeva, G.Orynbasarova, E.Kuandykova, S. Yerekeyeva // PAN Journal of water and development.-2023.-No.56 (I-III), 74-80pp. ISSN1893–4535 DOI 10/24425: jld/2023/143747 2023,

Suleimenova N.Sh. Gardening in arid conditions of Kazakhstan and innovative technology with the introduction of "aquasorb" hydrogel into the soil [Текст] / В.У. Makhamedova, N.Sh. Suleimenova, А.М. Togisbayeva, Е. Abildaev, G. Orynbasarova // NEW SCIENCE International Centr for Scientific Partenrhip:Сборник научных трудов в I-й Междунар.науч.-практ. симпозиум - конкурс молодых ученых СНГ.- 2023.- С.487-498.

2022

Сулейменова, Н.Ш. Development of gardening in conditions of the southeast Kazakhstan's foothill zone using the techniques of water saving innovation technology // European Academic Science and Research "EASR" The materal published in the journal reflects. of the Tditorial Board. Hamburg Germany SciPub.de, 2022 – p 33-38.

Сулейменова, Н.Ш. Development of horticulture in arid conditions of Kazakhstan with the use of innovative technology to hydrogelision 'AQUASORB' in the soil // International Journal of Agricultural Resources, Governance and Ecology Published Online CiteS. IF=1,8 Квартиль = Q3 Процентиль=:30 Mar 2022 DOI: 10.1504/IJARGE.2021.121675

Suleimenova N.Sh. Environmental monitoring of the sustainability and productivity of the agroecosystem of oilseeds in South-East Kazakhstan [Текст] / G. Orynbasarova, M. Suleimenova, A. Bozhbanov, S.Yerekeyeva N.Sh. Suleimenova // Journal of Ecological Engineering CiteS. IF=1,8 Квартиль = Q3 Процен-тиль=51.- 2022.- №22(7).- 89–99pp. ISSN 2299–8993, License CC-BY 4.0 <https://doi.org/10.12911/22998993/139114>

Suleimenova N.Sh. Gardening in arid conditions of Kazakhstan and innovative technology with the introduction of «Aquasorb Hydrogel into the soil [Текст] / N.Sh. Suleimenova, В.У. Makhamedova, А.М. Togisbayeva, М.М. Sakhratova // Сборник научных трудов в Междунар.научно-практический симпозиум - конкурс молодых ученых СНГ.-Алматы, 2022. С.141- 149.

Сулейменова, Н.Ш. Gardening in arid conditions of Kazakhstan and innovative technology with the introduction of «Aquasorb Hydrogel into the soil.-Алматы, 2022. С.141- 149.

Сулейменова, Н.Ш. Water-saving innovative technology in the creation of a consumer apple orchard // Proceedings of university of Ruse – 2022, volume 61, book1.1 FRI -19206 - 1 – EC-06, 127-132 pp.

2021

Сулейменова Н.Ш., Тогисбаева А.М. Экологический мониторинг агроэкостемы и влияния изменения климата Юго-восточного Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.М. Тогисбаева // The XV International Science Conference “Trends in the development of science and practice”, Madrid, Spain.- 2021.- p.30-35.

Сулейменова, Н.Ш. Resource Conservation Technology for Adapting Agroecosystems to the New Natural Conditions of a Warming Climate in South-Eastern Kazakhstan // OnLine Journal of Biological Sciences 2021, 21 (2): 376.387 DOI: 10.3844/ojbsci. 2021.376.387.

Suleimenova N.Sh.,Togisbayeva A.M. Ecological monitoring of the agroecosystem and the impact of climate change in Southeastern Kazakhstan [Текст] / N.Sh. Suleimenova, A.M. Togisbayeva // The XV International Science Conference “Trends in the development of science and practice”.- Madrid, Spain.- 2021.-436 pp.

2020

Сулейменова, Н.Ш.,Махамедова Б.Я. Қазақ ұлттық аграрлық университетіне ғылыми зерттеу мәртебесі берілді [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова, Б.Я.махамедова // Ғылым Әйел Қоғам.- 2020,191-196 б.

Сулейменова, Н.Ш. Тарих. Әйел. Табиғат [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова // ҒЫЛЫМ ӘЙЕЛ ҚОҒАМ.- 2020.-№1.- 36-45 б.

Сулейменова, Н.Ш. Мониторинг устойчивости и продуктивности агроэкосистемы масличных культур в условиях изменение климата [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Г.О. Орынбасарова, А.С.Мауленбердинова // Исследования, результаты.-2020.- №4.-С.287-294.

Suleimenova N.Sh. Efficiency of soy's bioecological feature in improving soil fertility and its productivity in conditions of south-east of Kazakhstan [Текст] / E.Kuandykova, N.Sh.Suleimenova, M.Kyrmanbayeva, D. Raimbekova, A.Zharibekova // EURASIAN JOURNAL OF Biosciences', 2020.-493-500p.

2019

Сулейменова Н.Ш. Влияние изменения климата на функционирование АПК юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Д.Б.Калыков // Исследования, результаты.- 2019.- №2.- С.266-276.

Сулейменова, Н.Ш. Продуктивность агроэкосистемы масличных культур в условиях изменения климата [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Г.О.Орынбасарова // Исследования, результаты, 2019.- № 4.- С. 223-229.

Сулейменова, Н.Ш. Ecological aspects of agroecosystems of soybean in the conditions of the south-east of Kazakhstan at climate change // International symposium "the environment and the industry", DOI: <http://doi.org/10.21698/simi.2019.fp23-SIMI2019>, P.175-181.

Suleimenova N. Sh.Efficiency of innovative technologies in addressing environmental problems in the agroecosystem of soya in the conditions of south-eastern Kazakhstan [Текст] / N.Sh. Suleimenova, B. Makhamedova, M. Filipova, E.M.Kuandykova // International Journal of Engineering & Technology Website: [www.sciencepubco.com /index.php](http://www.sciencepubco.com/index.php).- 2019.- №7(4.38).- pp. 1600-1607.

Сулейменова, Н.Ш. Impact of Resource Conserving Technologies (RCT) on soil physical properties and rapeseed (*Brassica napus* L.) yield in irrigated agriculture areas of the South-Eastern Kazakhstan // EURASIAN JOURNAL OF SOIL SCIENCE , DOI10.18393/ejss.510686/ EURASIAN JOURNAL OF SOIL SCIENCE (EJSS).- 2019.- Volume 8, issue 1.-P. 289-301.

Сулейменова, Н.Ш. Climate changes and agro-industrial complex of Almaty region // Исследования, результаты.- 2019. -№ 3.- С. 223-227.

2018

Сулейменова, Н.Ш. Рухани жаңғыруды әрбір қазақстандық өзінен бастауы керек [Мәтін] / Н. Сулейменова (ҚазҰАУ профессоры, академик) // Алматы ақшамы.- 2018.- 12 сәуір.- 11 бет.

Сулейменова, Н.Ш. Инновационные возделывания сои [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Э.М. Куандыкова, М. Филипова // Известия НАН РК, Серия Аграрных наук.- 2018.- №5.- С.5-12.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические проблемы агроэкосистемы сои в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Э.М. Куандыкова // ВЕСТНИК КазНУ. Серия экологическая.- 2018.-.№3.- С.132-143.

Сулейменова, Н.Ш. Climate change and escalation of agroecosystem's ecological problems // Известия НАН РК, серия аграрных наук.-2018.- №47,volume 5.- pp.5-11. <https://doi.org/10.32014/2018.2224-5266X.1>

Сулейменова, Н.Ш. Ways of rational use of agroecosystem's natural resources under resource-saving technology Asian // Journal of Microbiology, Biotechnology & Environmental Sciences.-2018.- Vol. 20. - №1. – P. 184-193. Импакт-фактор Index Copernicus - 5,09 IF=0.93, ISSN: 0972-3005

Сулейменова, Н.Ш. Innovative technologies of soybean cultivation // Известия НАН РК, серия аграрных наук.- Vol. 5.-2018.-N. 47.- pp.5-11. <https://doi.org/10.32014/2018.2224-5266X.1>,

Сулейменова, Н.Ш. Statistical analysis of the implementation of resource-saving technologies for rapeseed production in Southeastern Kazakhstan // AIP Conference Proceedings. Varna, Bulgaria.- 2018. -20-25 June.- Vol. 1895. – P. 030001-1 – 030001-8. 978-0-7354-1579-9. Scopus IF=0,21

2017

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты применения гербицидов при ресурсосберегающей технологии агроэкосистемы рапса [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Известия НАН РК, Аграрные науки.-2017.- №2.-С.136 -142.

Сулейменова, Н.Ш. Influence of resource-saving technology methods on productivity of rape agroecosystems[Текст] / N. Sulejmenova // Исследования, результаты, 2017.- № 3.-С. 140-148. ISSN: 2304-334-02

Suleymenova N.Sh. Features of climate change and the impact on the functioning of the agro-industrial complex south-east of Kazakhstan [Текст] M. Filipova, N. Sulejmenova, D.Kalykov // 58-International Scientific Conference “INDUSRTY, BUSITSS ENVIRON-MENT, QUALITY OF LIFE” in Ru Bulgaria.- 2017.- 25-31.10.-P. 288-290.

2016

Сулейменова, Н.Ш. Мақтаарал ауданында тың және өндірісте қолданылатын сұр топырақтың негізгі биологиялық, химиялық және физикалық-химиялық қасиеттерін зерттеу [Мәтін] / Н.Ш. Сулейменова, Б.У. Сулейменов, А.А Тирбосынова // Почвоведение и агрохимия.-2016.- №1.- С.37-43.

Сулейменова, Н. Ш. Экологические аспекты химизации земледелия при ресурсосберегающей технологии возделывания сои [Текст] / Н. Ш. Сулейменова, М. В. Филиппова, С. М. Жараспаева // ҚазҰУ хабаршысы. Экология сериясы. - 2016. - № 2. - С. 44-55.

Сулейменова Н.Ш. Экологический мониторинг агроэкосистемы Юго-восточного Казахстана в разработке ресурсосберегающей технологии [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Лекция в Международной школе молодых ученых. Новосибирск, 2016.- С.-141-152.

Suleimenova N.Sh., S. Environmental problems of application of fertilizers [Текст] / N.Sh.Suleimenova, S. Zharaspayeva // Известия НАН РК. Серия химии и технологии.- Volume 2, 2016.-N 416.-pp.136 -142.

Suleimenova N.Sh.Environmental aspects and economic assessment chemicalization agriculture under agro-ecosystems [Текст] / N.Sh.Suleimenova, S. Zharaspayeva, M.Kurmanbayeva // Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences, RJPBCS.- 2016.- №7.- V.6 Lss.4.-P 1168-1176. IF = 0,186.

Сулейменова, Н.Ш. Methods of improving soil and productivity of soybean agro-ecosystems in conditions south-east of Kazakhstan // ECOLOGICA, Vol. 23, 2016.-N83.- p.502-506.

Сулейменова, Н.Ш. Phytosanitary stability of agrobiocenoses in adapted agriculture of South-Eastern Kazakhstan // J Biotechnol, 2016 V/231, Supplement Abstract of European Biotechnol Conference held in Latvia during 05-07 May 2016.-pp S1-S110.

Сулейменова, Н.Ш. Innovative technology in the field of environmental safety today // SGEM 2016. 16th International Scientific GeoConference Albene. -2016.- 28 June-7 July.

Suleimenova N.Sh., S. Zharaspayeva. Environmental problems of application of fertilizers [Текст] / N.Sh.Suleimenova, S. Zharaspayeva // Известия НАН РК. Серия химии и технологии.- Volume 2, 2016.-N 416.- 136 -142.

Сулейменова, Н.Ш. Innovative technology in the sphere of environmental safety today // SGEM 2016. 16th International Scientific GeoConference Albene.- 2016 28 June-7 July.- pp501-507. в базе Tompson Reuters and Scopus.

Сулейменова, Н.Ш. Meadow vegetation of the zhetysu alatau mountains IF Skopus // Applied ecology and environmental research 14(4): 375-398. ALÖKI Kft., IF= 0.186, Budapest, Hungary.- 2016, P.375-398

Suleimenova N. Sh. Ways for increasing phytosanitary stability of agrobiocenoses in adapted agriculture of South-Eastern Kazakhstan [Текст] /N.Sh.Suleimenova, E.Abildaev, B.Makhamedova, I.Raimbekova, M.Sybanbaeva, S. Zharaspayeva // Biotechnol, V.231, Supplement Abstracts of Biotechnol Conferene held in Latvia during.-2016.-05-07 May.-pp 1-110.

Meadow vegetation of the Zhetysu Alatau mountains Applied Ecology and Environmental Researc [Текст] / L.A.Dimeyeva, G.T. Sitpayeva, K. Ussen, L. Orlovsky, E. Ablaikhanov, A.F. Islamgulova, Y.Zhang , J. Zhang, N.S.Suleimenova.-2016.-№14 (4).- pp.375-398. IF= 0.186

2015

Сулейменова, Н.Ш. Ауыл шаруашылығы білімі мен ғылымының көшбасшысы. Тағдырымның тоғысқан орны бұл [Мәтін] / Н.Ш. Сулейменова // Алматы ақшамы.- 2015.- 26 қараша.- 16-17 бет.

Сулейменова, Н.Ш. Берікқара шатқалы ерекше қорғалатын табиғи аймағының (ЕҚТА) экологиялық жағдайы [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова // Ізденістер, Нәтижелер.- 2015.- №1-2.-С. 341-345.

Сулейменова, Н.Ш. Исследование качества атмосферного воздуха в прибрежной зоне Каспия [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник КазНУ Серия Экологическая, 2015.- № 1.- С.154-160.

Сулейменова, Н.Ш. К вопросу испарения токсичных вод и влияния техногенного объекта на состояния прибрежной зоны Каспия [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник КазНУ Серия Экологическая.-2015. №1/1– С.287-294.

Сулейменова, Н.Ш. Роль осадков в очищении воздушного бассейна от антропогенных примесей (на примере г. Алматы) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Исследования, Результаты.- 2015.- № 2.- С.119-123.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты и морфологические параметры Бериккаринского тополя [Текст] /Н.Ш.Сулейменова // Исследования, Результаты.- 2015.- № 1.- С.119-123.

Казахскому национальному аграрному университету - 85!: [Этот юбилей будет отмечать вся страна, поскольку в каждой области нашей страны успешно трудятся выпускники КазНАУ. Профессор кафедры "Экология" КазНАУ Сулейменова Н.Ш.] // Комсомольская правда. Казахстан. – 2015. – 19 ноября.- С.7.

Сулейменова, Н.Ш. Evaporation toxic water and influence of man-made objects on coastal Caspian zone // Известия НАН РК (серия биологических наук)-2015.-№1 С.: 59-64.

2014

Сүлейменова, Н.Ш. Рапс фитоценозы өнімділігінің қалыптасуына экологиялық факторлардың әсері [Мәтін] /Н.Ш.Сүлейменова // Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының хабарлары: Аграрлық ғылымдар сериясы.-2014.-№ 2.- 5-11 б.

Сулейменова, Н.Ш. Оценка состояния почв прибрежной зоны Мангистауской области в районе Северного Каспия [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Известия НАН РК.-2014.- № 6.- С. 55-62.

Сулейменова, Н.Ш. Продуктивность сои в условиях орошения в зависимости от минеральных удобрений на лугово-каштановом почве юго - востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Г.С.Султангазиева // Исследования, результаты .- 2014 .- №1.- 0,3 п.л.

Сулейменова, Н.Ш. Современные пестициды для выращивания рапса и сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. наук.- 2014.- №3.-С.112.

Сулейменова, Н.Ш. Expression of heterosis and degree of dominance in F₁ of some quantitative traits connected with yield in maize hybrids, with 26 a paternal line / Н.Ш.Сулейменова, L.Ivanov // Известия НАН РК: Серия аграрных наук.- 2014.- № 2.- С. 12-25.

Сулейменова, Н.Ш. Expression of heterosis and degree of dominance in f₁ of some quantitative traits connected with yield in maize hybrids, with 26 a paternal line // Известия НАН РК, серия аграрных наук, № 2, 2014, -С. 12-25.

Сулейменова, Н.Ш. 17-year periods of rising and falling water levels in the Kazakhstan section of the Caspian Sea // European Researcher. – Россия, г. Сочи. // Импакт-фактор РИНЦ 2013 - 0,778, Импакт-фактор Index Copernicus - 5,09. 2014, Vol.(69), № 2-2. 2014 г. – С.401-413

Сулейменова, Н.Ш. Environmental and economic problems of agroecosystem uner agricultural intensification in conditions of southeastern Kazakhstan // JOURNAL SCIENTIFIC AND APPLIED RESEARCH.- 2014.-vol. 6.- pp 54-59.

Сулейменова, Н.Ш. Kenzhetayev 17-Year periods of Rising and Falling Water Levels in the Kazakhstan Section of the Caspian Sea Journal scientific and applied research. – Болгария, 2014.- № 6.- pp. 60-76. (ISSN 1314-6289, лицен. в EBSCO, USA).

Сулейменова, Н.Ш., Ivanova I. Investigations with alfalfa in iass “OBTRAZTSOV SHIFLIK”-ROUSSE // Исследования, Результаты, №3 (063) 2014, С 205-210

Сулейменова, Н.Ш. Investigation into the Physico-Chemical Properties of Soils of Caspian Sea Coastal Area in Mangystau Province // Oriental journal of chemistry www. orientjchem.org An International Open Free Access, Peer Reviewed Research Journal ISSN: 0970-020 X CODEN: OJCHEG.- 2014, Vol. 30.- N4.- Pg. 1631-1638.

2013

Сулейменова, Н.Ш. Алматы қаласы ауа бассейнінің антропогендік жолмен ластануының негізгі көзі автокөлік әсерін сараптау [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, А.Матеева // Поиск.- 2013.- №2(1).-312-316 б.

Сулейменова, Н.Ш. Наубайхана өндірісі үшін өсімдік шаруашылығы өнімдерінің экологиялық аспектілері [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова // Поиск .- 2013.- №2(1). – 312-316 б.

Сулейменова, Н.Ш. Шалғынды қара-қоңыр топырақ құнарлылығының агрофизикалық көрсеткіштері және май бұршақтың алғы дақылдарына байланыстылығы [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, Г.С. Сұлтангазиева // Поиск, 2013.-№3.-317-321 б.

Сулейменова, Н.Ш. Мониторинг береговой линии в районе сгонно-нагонных явлений в прибрежной зоне [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Г.Ж. Кенжетаев, С. Сырлыбеккызы // Поиск .- 2013 .- №4. - С. 97-104.

Сулейменова, Н.Ш. Study of precipitaion's influence on potentia atmospheric pollution by suspended matters / Н.Ш.Сулейменова // International Journal of Environmental Science and Engineering Research (IJESER)Volume 4(2).- 2013 .- P. 1-7.

2012

Сүлейменова, Н.Ш. Наубайхана өндірісі шикізаты күздік бидай өнімдерінің агроэкологиялық аспектілері [Мәтін] /Н.Ш.Сүлейменова, А..Матеева // Ізденістер, нәтижелер.- 2012 .- №4(056). –65-69 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Ірі урбандалған территория ауасына автокөлік магистралының әсері [Мәтін] /Н.Ш.Сүлейменова, М.Жұмагулова // Ізденістер, нәтижелер.-2012.- №4.-69-73 б.

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологическая оценка сероземов обыкновенных в зависимости от воздействия техногенного загрязнения (на примере г.Алматы, Казахстан) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.Х. Рамазанова // JUBILEE INTERNATIONAL CONGRESS SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGIES “40 YEARS BUULGARA-SPACE COUNTRY” Vol.1 Scientific and applied research association 12-14 septeber 2012 .- С. 354-359.

Сулейменова, Н.Ш. Основной источник загрязнения воздушного бассейна урбанизированной территории Алматы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Известия НАН РК: Серия аграрных наук .- 2012.- № 6. – С. 30-34.

Сулейменова, Н.Ш. Особенности загрязнения воздушного бассейна урбанизированной территории Республики Казахстан [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.Х . Рамазанова // JUBILEE INTERNATIONAL CONGRESS SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGIES “40 YEARS BUULGARA-SPACE COUNTRY” Vol.1 Scientific and applied research association 12-14 septeber 2012 .- С.360-365

Сулейменова, Н.Ш. Приемы ресурсосберегающей технологии возделывания сои в условиях Алматинской области [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, А.А. Жаппарова // Поиск.-2012.- №2(2) .-С.248-252

Сулейменова, Н.Ш. Роль абиотических факторов в формировании агроэкосистемы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, И.К. Райымбекова // Известия Национальной Академии Наук Республики Казахстан: Серия Аграрных наук.- 2012.- №6.- С.35-39.

Сулейменова, Н.Ш. Экологически безопасный прием стабилизации фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в технологии возделывания сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, М.А., Мазиров, И.К. Райымбекова // Вестник Алтайского государственного аграрного университета.- 2012.- №3. -С.10-15.

Сулейменова, Н.Ш. Air temperature as a meteorological factor affecting level of atmospheric pollution by formaldehyde / Н.Ш.Сулейменова // Journal Scientific and Applied Research.-2012.– V1.-P. 133-139.

Сулейменова, Н.Ш. Air temperature as a meteorological factor affecting level of atmospheric pollution by formaldehyde //Journal Scientific and Applied Research V1.- 2012. – P. 133-139

Сулейменова, Н.Ш. Ecological aspects of resource-saving technology of soybean //« Bulgarian Journal of Agricultural Science»,-0.189 (JCR) В SJR_0.28 (показатель, аналогичный IF, JCR),V.18.- 2012.- №2.-P.230-238

Сулейменова, Н.Ш. Expression of heterosis and degree of dominance in F₁ of some quantitative traits connected with yield in maize hybrids, with 26 a paternal line / Н.Ш.Сулейменова, Lyubomir Ivanov // Известия Национальной Академии наук Республики Казахстан : Серия аграрных наук.- 2014.- № 2.- С. 12-25

Сулейменова, Н.Ш. Motor transport as the primary source of air pollution in Almaty city // Ecology and future, VOL.XI.- 2012.- №2.- P.18-22. (Входит в международные базы и реферировается: САВА - САВ ABSTRACTS – Agriculture Database, AGRIS, ВИНИТИ)

2011

Сүлейменова, Н.Ш. Алматы облысының тау бөктері аймағында рапстың тұқым себу тәсілі мен мөлшеріне байланысты өнімділігі [Мәтін] / Н.Ш. Сүлейменова, И.К. Райымбекова, М.С. Хамитова // Ізденістер, нәтижелер.-2011.-№2 (Қосымша).- 37-41 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Қазақстанның оңтүстік-шығысында рапс дақылының ресурс үнемдеу технологиясының тәсілдері [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, Г.Салекеева, М.С. Хамитова // Ізденістер, нәтижелер. – 2011.- №2 (Қосымша).- 41-44 б.

Сулейменова, Н.Ш. Урбандалған ауа бассейнінің экологиялық жағдайы және ластану деңгейін төмендету жолдары [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова, А.Н. Даулбаева, З.Д. Өтебаева // Ізденістер, нәтижелер. –2011.- №2 (Қосымша). - 44-47 б.

Сулейменова, Н.Ш. Внедрение ресурсосберегающей экологически безопасной технологии возделывания сои в условиях орошения [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Подпроекты, выполненные учеными КазНАУ в рамках инвестиционного проекта «Повышение конкурентоспособности с.-х. продукции».- Алматы: Агроуниверситет, 2011 .–С. 30-32.

Сулейменова, Н.Ш. Основные источники загрязнения воздуха и экологическая обстановка воздушного бассейна г. Алматы [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, А.Н. Даулбаева, З.Д. Утибаева. // Исследования, результаты.-2011.- №2 (Приложение) . – С.47-50

Сулейменова, Н.Ш. Оценка состояния атмосферного воздуха г.Алматы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Р. Акылбекова, Б. Махамедова // Исследования, результаты.- 2011.- №2.- С.58-62.

Сулейменова, Н.Ш. Оценка экологического состояния атмосферного воздуха г. Алматы [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.А.Акылбекова, Б.Я. Махамедова // Исследования, результаты. – 2011.- №2 .-С. 59-62.

Сулейменова, Н.Ш. Разработка ресурсосберегающей технологии возделывания сои и рапса в условиях орошения юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Подпроекты, выполненные учеными КазНАУ в рамках инвестиционного проекта «Повышение конкурентоспособности с.-х. продукции». – Алматы: Агроуниверситет, 2011 .-С.26-29.

Сулейменова, Н.Ш. Распределение основных загрязняющих веществ в атмосферном воздухе г.Алматы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Р.А. Акылбекова, Б.Я. Махамедова // Исследования, результаты. - 2011.- №2 .-С. 62-65.

Сулейменова, Н.Ш. Установление различных видов растительности города Алматы по чувствительности и толерантности к различным категориям загрязнителей [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я.Махамедова, Р. Акылбекова // Исследования, результаты.- 2011.- №4.- С.111-116.

Сулейменова, Н.Ш. Экологически безопасная технология агрофитоценозов в условиях орошаемого земледелия юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Известия НАН РК: Серия аграрных наук .- 2011.- №5.- С. 33-36

Сулейменова, Н.Ш. Экологические и экономические аспекты ресурсосберегающей технологии сои [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, И.К. Райымбекова // Исследования, результаты.-2011.- №4. -С. 107-111

2010

Сүлейменова, Н.Ш. Алматы қаласы ауа бассейнінің экологиялық жағдайы мен ластану деңгейін сипаттау [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, Д.С. Нурманова // Ізденістер, нәтижелер.-2010.- №1. – 66-68 б.

Сүлейменова, Н.Ш. Жануарлар экологиясы [Мәтін] / Н.Ш. Сүлейменова, А.А.Ахметов // Ізденістер, нәтижелер.-2010.-№2.-231 б.

Сулейменова, Н.Ш. Распределение инверсий и их влияние на уровень загрязнения атмосферного воздуха г. Алматы [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.А.Акылбекова, Б.Ж.Махамедова // Исследования, результаты.- 2010.- №2.- С.292-295.

Сулейменова, Н.Ш. Современное состояние с.-х. угодий и перспективы развития экологического образования в аграрном секторе РК [Текст] / Т.И. Есполов, М.М.Мамышев, Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. науки Казахстана. –2010.- №2.- С. 24-26.

2009

Сүлейменова, Н.Ш. Сұр топырақтың су-физикалық қасиеттеріне ауыспалы егіс тізбектерінің әсері [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, И.Үмбетов, А. Тағаев // Жаршы. –2009.-№1. - 3-5 б.

Сулейменова, Н.Ш. Рост и развитие табака в зависимости от предшественников [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Басымбеков // Почвоведение и агрохимия .- 2009 .- №1. – С. 14-19.

Сулейменова, Н.Ш. Фитосанитарное состояние табачной плантации [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Басымбеков // Исследования, результаты .- 2009.- №1 (Приложение). -С. 92-96.

2008

Сулейменова, Н.Ш. Оңтүстік-шығыс Қазақстан егіншілдігінде алғы дақылдардың күздік бидай егісінің арамшөптенуіне және өніміне тигізетін әсері [Мәтін] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Барлыкова, Л. Казыбек // Ізденістер, нәтижелер.- 2008.- №2. -16-18 б.

Сулейменова, Н.Ш. Влияние культур и удобрений на содержание и динамику усвояемых форм азота и фосфора в почве [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, И. Умбетов, А. Тагаев // Вестник с.х. науки Казахстана.- 2008.- №7. - С.18-20.

Сулейменова, Н.Ш. Фитосанитарное состояние посевов озимой пшеницы в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Барлыкова // Вестник Кыргызского аграрного университета. - 2007.- №3. -С.105-107.

Сулейменова, Н.Ш. Хлопково-люцерновые сеообороты - основы повышения плодородия светлых сероземов и урожайности хлопчатника [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, А.Тагаев // Почвоведение и агрохимия.-2008.- №2 .-С.52-56.

Сулейменова, Н.Ш. Экологическая безопасная технология возделывания табака на юго-востоке Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Басымбеков // Вестник Кыргызского аграрного университета.- 2008.- №3.- С. 102-105.

2007

Сулейменова, Н.Ш. Влияние приемов технологии возделывания табака на потенциальную засоренность полей в условиях Алматинской области [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Б.М. Узбеков, Н.Басымбеков .- Алматы: Агроуниверситет.-2007.

Сулейменова, Н.Ш. Структура агрофитоценозов озимой пшеницы в зависимости от предшественников в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н. Барлыкова. – Алматы: Агроуниверситет .-2007.

Сулейменова, Н.Ш. Фитосанитарная устойчивость агрофитоценозов в зависимости от приемов возделывания сои на юго-востоке Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.Н. Уразымбетова. - Алматы: Агроуниверситет.-2007.

2006

Сүлейменова, Н.Ш. Темекі өнімінің алғы дақылдарына байланысты қалыптасу ерекшелігіе [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова, М.Данибекулы,Н. Басымбеков // Ізденістер, нәтижелер.-2006.-№2.-15 б.

2005

Сулейменова, Н.Ш. Динамика изменения плодородия почвы в зависимости от схем севооборотов в условиях юга Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, И.Умбетов, А. Тагаев // Вестник с.-х. науки Казахстана.- 2005 .- С. 36-38.

Сулейменова, Н.Ш. Экологически безопасная технология табака на юго-востоке Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. науки Казахстана.-2005.- №9 .-С. 13-14.

2004

Сулейменова, Н.Ш. Особенности формирования агрофитоценоза в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Научные труды Санкт-Петербургского Гос.Агр.Университета, 2004.

Сулейменова, Н.Ш. Прогнозирование засоренности табака и ее влияние на урожайность [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. науки Казахстана. - 2004 . -С. 27-30.

2003

Сулейменова, Н.Ш. Вынос основных элементов питания компонентами агрофитоценоза при применении гербицидов [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Производство и применение минеральных удобрений в Казахстане: сборник статей. - Тараз, 2003.-101с.

Сулейменова, Н.Ш. Почвозащитная технология в горном земледелии юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Развитие идей почвозащитного земледелия в новых социально-экономических условиях: сборник статей.- Шортанды, 2003.- С.75-83.

2002

Сулейменова, Н. Ш. Влияние различных предшественников табака на агрофизические показатели плодородия почв [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Исследования, результаты .- 2002.-№1.–С.28-33.

Сулейменова, Н.Ш. Вынос основных элементов питания культурами и сорняками при комплексном применении удобрений и гербицидов [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Ж.Ш. Жарасов, П. Токтыбакиев // Актуальные проблемы защиты растений в Казахстане.- Алматы, 2002.

Сулейменова, Н.Ш. Оптимальные параметры использования гербицидов для локализации и ликвидации зарослей конопли сорной на пастбищах Шуйского массива [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.Г.Жарокова и др. // Актуальные проблемы защиты растений в Казахстане. - Алматы, 2002. - С. 19-21.

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы повышения культуры земледелия (Состояние и пути снижения их вредоносности) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Актуальные проблемы защиты растений в Казахстане. – Алматы, 2002. - С.21-23.

2001

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические аспекты применения химических мер борьбы с сорняками [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Ж.Ш. Жарасов // Астана: Акмолинский АгрУ, 2001.

Сулейменова, Н.Ш. Биологическая активность сероземных почв при применении гербицидов на посевах озимой пшеницы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Ж.Жарасов // Исследования, результаты.-2001.- №2. – С. 15-19.

Сулейменова, Н.Ш. Научные основы земледелия юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Астана: Акмолинский АгрУ , 2001.

Сулейменова, Н.Ш. Сорные растения, меры борьбы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // “Валихановские чтения – 6” .- Кокшетау, 2001.

2000

Сулейменова, Н.Ш. Агробиологический УНПК. Отчет о научно-организационной деятельности за 2000 год [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Отчет КазГосАгрУ.–Алматы,2000. -С. 112-133.

Сулейменова, Н.Ш. Агрэкологические проблемы борьбы с сорными растениями в агрофитоценоза [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Исследования, результаты .- 2000.- № 2. - С. 64-68.

Сулейменова, Н.Ш. Влияние сроков основной обработки почвы на урожайность табака в условиях сельскохозяйственного кооператива “Шелек” [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, П.Токтыбакиев // Исследования, результаты .-2000.-№ 2. –С. 32-35.

Сулейменова, Н. Ш. Вредоносность сорняков на посевах сои в условиях орошаемой зоны юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К. Уразымбетова // Исследования, результаты.-2000.- № 2. -С. 14-18.

Сулейменова, Н.Ш.Дикорастущая конопля и гербициды для сокращения и локализации ее очагов на аридных пастбищах Шуйского массива Жамбылской области [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.О.Сагитов и др. // Исследования, результаты.- 2000.- № 2. –С. 127-133

Сулейменова, Н.Ш. Засоренность и урожайность посевов озимой пшеницы при применении гербицидов в условиях Алматинской области [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Исследования, результаты .- 2000.- № 2 .-С. 25-29.

Сулейменова, Н.Ш. Научные основы стабилизации структуры агрофитоценозов в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. наук .- 2000.-№10.- С.45 -47.

Сулейменова, Н.Ш. Основы развития орошаемого земледелия в современных условиях [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Т.А.Атакулов // Вестник с.-х. науки Казахстана.-2000.- №10. –С.17 -19.

Сулейменова, Н.Ш. Основы получения запланированного урожая ячменя в условиях неполивного земледелия [Текст] / Н. Сулейменова, З.Дюсенбеков // Вестник с.-х. науки Казахстана.-2000.- №7.-С.36-39.

1999

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические проблемы борьбы с сорными растениями в агрофитоценозах [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Исследования, результаты.- 1999.- №2.- С. 64 - 66.

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические проблемы сорных растений агрофитоценозах, круглый стол (1999; Алматы) [Текст] /Н.Ш.Сулейменова // Материалы республиканского круглого стола «Нарык, жер, ауыл». - Алматы, 1999.- С.36-37.

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические основы борьбы с сорняками на посевах для рационального использования земельных ресурсов в орошаемой зоне юго-востока РК [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Научный отчет КазгосАГРУ за 1998 год. - Алматы, 1999.- С. 68-69

1998

Сүлейменова, Н.Ш. Суармалы тау етегі жағдайындағы соя егісіне арамшөптердің зияндылығы [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова // Жаршы.- 1998.- №2. – 79-84 б.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование курса ОНИС, республиканская учебно-методическая конференции (1998; Алматы) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.Н. Уразымбетова // Материалы Республиканской учебно-метод. конференции. - Алматы, 1998.- С.111-112.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование научно методических основ и программного обеспечения для перехода к новым технологиям изучения качественных показателей [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Научный отчет Каз ГосАГРУ за 1997 г .-Алматы, 1998. -С. 68-69.

1997

Сүлейменова,Н.Ш. Агрофитоценоздардың арамшөп компонентінің қалыптасуының аймақтық ерекшеліктері [Мәтін] / Н.Ш.Сүлейменова // Жаршы.- 1997.- №12. - 81-86 б.

Сулейменова, Н.Ш. Влагодобеспеченность и урожай ярового ячменя [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, З.Д.Дюсенбеков // Научные труды КазСХИ.- Т. XX.- вып. 6. - Алма-Ата, 1977. - С. 35-41.

Сулейменова, Н.Ш. Объективная оценка типичности условий полевого эксперимента [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, Е.Д. Жумаев // Вестник с.-х. науки Казахстана.- 1997.- № 7. -С. 77-82

1996

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы борьбы с сорняками в агрофитоценозах в условиях юго-востока Казахстана // Международный экологический конгресс «Природа–технология–экология–экономика» [Текст] / Н.Ш. Сулейменова. - Акмола, 1996.

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы формирования экологически сбалансированных агроэкосистем [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, Е.Ж. Жумабеков // Сборник научных трудов «Экологические проблемы в земледелии Казахстана». - Алматы, 1996. – С. 7-11.

1995

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы борьбы с сорной растительностью агрофитоценозов [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Вестник с.-х. науки Казахстана. – Алматы.- 1995.- №11-12. - С. 59-64.

1994

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты применения гербицидов на посевах, международная научная конференция (1994 ;Стамбул) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // The conference on environmental issues. - Zhambul, 1994.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические проблемы земледелия, международная научная конференция (1993; Акмола) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Материалы междунар. научной конференции.- Акмола, 1993. -С.217-219.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические и экономические критерии применения гербицидов, научная конференция (1993; Алма-Ата). Сборник материалов научных конференций КазСХИ [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.- Алма-Ата, 1993. - С. 20-22.

Сулейменова, Н.Ш. Kazakchland Hububat Uretimini Zirai Ekolojik Problemleri, международная научная конференция (1993; Алматы-Стамбул) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков, Е.Ж. Жумабеков // II Международная конференция «Агроэкология образования».-Алматы-Стамбул, 1993.

Сулейменова, Н.Ш. Оперативное картирование засоренности – основа регламентированного применения гербицидов, научная конференция (1992;Алма-Ата) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова // Материалы научной конференции.- Алма-Ата, 1992. -С.14-16

1991

Сулейменова, Н.Ш. Химические меры борьбы с сорняками на посевах сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.Н.Уразымбетова // Сборник НИИР, внедренных в сельскохозяйственное производство. - Алма-Ата, 1991.

Сулейменова, Н.Ш. Интегрированные меры борьбы с овсюгом в условиях горной зоны [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сборник НИИР, внедренных в сельскохозяйственное производство. - Алма-Ата, 1991

1989

Сулейменова, Н.Ш. Зональные особенности системы меры борьбы с сорняками на посевах ячменя в условиях горной зоны [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сборник научных трудов КазСХИ. - Алма-Ата, 1989. - С. 17-24.

Сулейменова, Н.Ш. Прогноз урожайности ячменя в условиях горных долин [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // КАЗНИИТИ. - Алма-Ата, 1989.

Сулейменова, Н.Ш. Эффективность применения химических мер борьбы с сорняками на посевах сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.Н. Уразымбетова // Сборник научных трудов КазСХИ. - Алма-Ата, 1989 .- С. 39-44

1988

Сулейменова, Н.Ш. Технология выращивания запланированных урожаев ячменя в горной зоне [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д. Дюсенбеков // КАЗНИИТИ. - Алма-Ата, 1988.

1986

Сулейменова, Н.Ш. Особенности роста и развития ячменя в условиях среднегорья [Текст] /Н.Ш.Сулейменова, З.Д.Дюсенбеков // Тематический сборник науч. трудов КазСХИ.-Алма-Ата,1986.-С. 28-33.

Сулейменова, Н.Ш. Равновесная и оптимальная плотность почвы для ячменя в условиях среднегорных долин [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Тематический сборник научных трудов КазСХИ.-Алма-Ата,1986.-С. 33-38.

1981

Сулейменова, Н.Ш. Влияние плотности и мульчирования почвы на влагообеспеченность и урожайность ярового ячменя [Текст] /Н.Ш. Сулейменова, З.Д.Дюсенбеков // Сборник научных трудов Каз СХИ. - Алма-Ата, 1981. -С. 11-12.

Сулейменова, Н.Ш. Водный режим зернопарового севооборота зависимости от приемов обработки чистых паров в условиях богарного высокогорья [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сборник научных трудов Каз СХИ. - Алма-Ата, 1981. -С. 76-82.

**КОНФЕРЕНЦИЯ, ДӨНГЕЛЕК ҮСТЕЛ, СЕМИНАРЛАР
КОНФЕРЕНЦИИ, КРУГЛЫЕ СТОЛЫ, СЕМИНАРЫ
CONFERENCES, ROUND TABLES AND SEMINARS**

2024

Suleimenova N.Sh Gardening in arid conditions of kazakhstan and innovative technology with the introduction of "aquasorb" hydrogel into the soil [Текст] / N.Sh Suleimenova, В.Ү. Makhamedova, А.М. Togisbayeva, М.М.Sakhratova // Сборник научных трудов «Междунар.научно-практического симпозиума - конкурс молодых ученых СНГ», 2024.

2023

Сулейменова Н.Ш.,Тогисбаева А.М. Инновационная технология садоводство с внедрением "аквасорба" гидрогель в почву [Текст] / Тогисбаева А.М., Сахратова М.М., Н.Ш. Сулейменова // Сборник научных трудов в Международная научно-практическая конференция молодых ученых и студентов, посвященный 90-летию заслуженного работника с.-х. КазССР, д.с.-х.н., академика Сабденова К.С. «Преемственность в науке – основа устойчивого развития аграрной науки и производства».- 2023. –С.123.

Сулейменова, Н.Ш. Gardening in arid conditions of kazakhstan and innovative technology with the introduction of "aquasorb" hydrogel into the soil // Сборник научных трудов в I-й Междунар.научно-практ. симпозиум - конкурс молодых ученых СНГ.-2023.- С.487-498.

2022

Suleimenova N.Sh., Togisbayeva A. Proceedings of the scholarly Abstrfcts. Development of gardening in conditions of the southeast Kazakhstan's foothill zone using the techniques of water saving innovation technology [Текст] / N.Sh. Suleimenova, A. Togisbayeva // Conference: The XXXIV International Conference of European Academic Science and Research. At: Hamburg, | Germany Proceedings of the scholarly Abstrfcts, 31 June, 2022.- p.28-29.

2021

Сулейменова, Н.Ш. Ecological monitoring of the agroecosystem and the impact of climate change in Southeastern Kazakhstan // The XV International Science Conference “Trends in the development of science and practice”.- Madrid, Spain.-2021.- 27-29december.- 436pp.

2020

Сулейменова Н.Ш. Создание экспериментальных потребительских и декоративных садов с применением водосберегающих инновационных технологий [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, А.Н. Данилова, А.Н. Сулейменов, А.А.Винокуров // Сборник материалов круглого стола «Современная состояние и перспективы развития отраслей плодоводства и овощеводства», посвященный 90-летию кафедры «Плодоовощеводство и ореховодство» КазНАУ.- Алматы, 2020.-С. 412-419.

2018

Сулейменова Н.Ш. Қазақстан флорасындағы доланалар (crataegus) туысының экологиялық сипаттамалары [Мәтін] / Н.Ш.Сулейменова, М. Жұқыпбай, Б.Ж.Махамедова // Казахстан: от науки до производства материалы конференции молодых ученых.-Алматы:КазНАУ,2018.- С. 149-153.

Сулейменова Н.Ш, Рациональное использование земельных ресурсов и эффективность инновационной технологии в решении экологических проблем [Текст] / Э.М Куандыкова, Н.Ш.Сулейменова, Е.С. Абилдаев, Д.Б.Калыков // Материалы международной научно-практической конференции посвященной 80-летию профессора К.Аяпова «Инновационный путь разведения садоводоводства в Казахстане».-Алматы, 2018. - С.149-152.

Сулейменова Н.Ш. Современное состояние и пути решения проблемы агроэкосистемы в сфере экологической безопасности [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Э.М. Куандыкова, Г.О. Орынбасарова // Сборник международных научных трудов «Современное состояние проблемы аграрной науки РК и перспективы ее развития» к юбилею Р.Е. Елешева.- Алматы, 2018.-С.177-182.

Сулейменова Н.Ш. Экологические аспекты возделывания сои формирования агроэкосистемы в зависимости от ресурсосберегающей технологии возделывания сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Э.М. Куандыкова, Д.С.Аймишева // Сборник материалов студенческой XXII-конференции.– Алматы: КазНАУ, 2018.-С. 149-153.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты формирования агроэкосистемы в зависимости от ресурсосберегающей технологии возделывания сои [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сборник материалов студенческой XXII конференции.- Алматы: Айтұмар, 2018.- С.149-153.

Suleimenova N.Sh. Statistical analysis of the implementation of resource-saving technologies for rapeseed production in Southeastern Kazakhstan [Текст] / M. Filipova, N. Suleimenova, G. Orinbasarova, E. Raeva, I. Zheleva// 10-юбилейная конференция Евро-Американского консорциума по содействию применению математики в технических и естественных науках.-Албена, Болгария.- 2018.- 20-25 июня.

2017

Сулейменова Н.Ш. Пути стабилизации экологического состояния агроэкосистем предгорной зоны юго-востока Казахстана // Материалы международного Симпозиума «Третья модернизация Казахстана: Женщина. Общество [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Образование и наука,2017.- С.14-17.

Сулейменова Н.Ш. Особенности изменения климата и влияние на функционирование агропромышленного комплекса юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, М.Филипова, Д.Калыков // Сборник 56 - конференции Русуниверситета «Индустрия 4,0 бизнес среда «Качественная жизнь». -2017.-С.125-128.

Sulejmenova N.Sh. Features of climate change and the impaction the functioning of the agro-industrial complex south- east of Kazakhstan [Текст] / M. Filipova, N. Sulejmenova, D.Kalykov // 58- International Scientific Conference “INDUSRTRY, BUSITSS ENVIRON-MENT, QUALITY OF LIFE” in Ru Bulgaria.- 2017.- 25-31.10. – P. 288-290.

2016

Suleimenova N.Sh. Ways for increasing phytosanitary stability of agrobiocenoses in adapted agriculture of South-Eastern Kazakhstan [Текст] / N.Sh. Suleimenova, E.Abildaev, B.Makhamedova, I.Raimbekova, M. Sybanbaeva, S. Zharaspayeva //, Supplement Fbstracts of Biotechnol Conferene held in Latvia during, V.231.- 2016.-05-07 May.- pp S1-S110.

Suleimenova N.Sh. Methods of improving soil and productivity of soybean agro-ecosystems in conditions south-east of Kazakhstan [Текст] / N.Sh. Suleimenova, B. Makhamedova, M. Filipova, S. Zharaspayeva, E. Kuandykova // The International Conference “ECOLOGICAL CRISIS: TECHNOGENESIS AND CLIMATE CHANGE”.-Serbia.- 2016.-N 83, V/23.-P 502-506.

Suleimenova N.Sh. Innovative technology in the sphere of environmental safety today конференция [Текст] / N.Sh. Suleimenova, E.Kuandykova, M. Filipova, S. Zharaspayeva.- Албене.- 2016.- 27.06-07.07.

2015

Сулейменова Н.Ш. Исследование состояния растительности в прибрежной зоне Каспийского моря в районах размещения нефтяных промыслов [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, С.Сырлыбеккызы, Г.Ж. Кенжетаев, Ф.К. Нурбаева // Материалы XLII международной научно-практической конференции.-Россия, Новосибирск.-2015.-С.24.

Сулейменова Н.Ш. Минимальная обработка почвы как прием ресурсосберегающей технологии возделывания сои [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Е.С. Абилдаев, С.М.Жараспаева // Сборник материалов международной научно-практической конференции к 85-лет КазНАУ.- Т.2.- Алматы, 2015.-С.97-102.

Сулейменова, Н.Ш., Абилдаев, Е.С. Рациональные приемы ресурсосберегающей технологии агроэкосистемы молодых ученых //Сборник материалов международной научно-практ. конференции «Интеллектуальный потенциал XXI-века: вклад молодых ученых в развитие аграрной науки» [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Е.С. Абилдаев.- Т.1.-Алматы, 2015.- С.3-8.

Сулейменова, Н.Ш. Создание экспериментальных потребительских и декоративных садов с применением водосберегающих инновационных технологий [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сб. материалов конференции «Современного состояния и перспективы развития отраслей плодоводства и овощеводства» посвященного 90-летию кафедры «Плодоовощеводство и ореховодство» КазНАИУ // Сб. материалов межд. конференции. - Алматы, 2015.-С.97-102.

Сулейменова, Н.Ш. Эколого-экономическая эффективность ресурсосберегающей технологии возделывания сои в условиях юго-востока Казахстана // Материалы студенческого научно-практического конференции «Состояние проблемы экологического образования и воспитания посвященный экологическому проекту: в рамках 3-го Фестиваля образования [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, С.М. Жараспаева, С. Куанышева.- Бишкек, 2015.-С. 89-95.

Сулейменова Н.Ш. Экотоксикологические аспекты применения химических средств в сельском хозяйстве // Сб. материалов международной научно-практ. конференции «Интеллектуальный потенциал XXI-века: вклад молодых ученых в развитие аграрной науки» [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, М. Филипова, Б.Ж. Махамедова, С.М.Жараспаева.-Т.-1.- Алматы, 2015 –С.144-147.

Сулейменова Н.Ш. Энергосберегающая технология возделывания с.-х. в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, М. Filipova, P.A. Акылбекова, Е. Абилдаев // Научни известия, III International scientific and technical congress: Agricultural Machinery, Varna, Bulgaria, 2015. - Year XXIII.- Issue 17 (180). - С. 39-40.

2014

Сулейменова Н.Ш. Снижения и повышения уровня в Казахстанский части Каспийского моря = Rising and falling water levels in the Kazakhstan section of the Caspian sea [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Г.Ж. Кенжетает, С. Сырлыбеккызы // Материалы III Международной научно-практической конференции «Наука, образование, инновации». Республика Болгария, г. Шумен.-2014.- 21-23 мая, С.293-309.

Сулейменова Н.Ш. Стабилизация фитосанитарного состояния посевов сои в зависимости от приемов ресурсосберегающей технологии [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.Н. Уразымбетова, Б.Ж. Махамедова // Материалы республиканской научно - практической конференции. посвященный 100-летию А.Алманиязова. и И. Сулейменова- Алматы: ҚазҰАУ, 2014.-С 211-216.

Сулейменова Н.Ш., Жараспаева С.М. Эколого-экономические проблемы агроэкосистемы при применении удобрении в условиях юго-востока Казахстана [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, С.М. Жараспаева // Сб. научных трудов третья международная научная конференция // НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ, ИНОВАЦИИ“ Vol. I.- Shumen, Bulgaria, 2014. - 21 - 23 may.- С. 310-316.

2013

Сулейменова, Н.Ш. Аспекты экологически безопасной технологии возделывания сои, международ. науч. – практич. конф. (2013; Алматы). Международная научно-практическая конференция «Перспективные технологии возделывания масличных, зернобобовых культур и регулирование плодородия почвы», посвященная 75 - летию академика Р.Е.Елешева ,13-15 июня [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, И.К. Райымбекова .- Алматы , 2013.- С.252-257.

Сулейменова, Н.Ш. Влияние выбросов тепловых электростанций на состояние растительного и почвенного покрова урбанизированной территории, международ. науч. – практич. конф. (2013; Алматы). Международная научно-практическая конференция «Перспективные технологии возделывания масличных, зернобобовых культур и регулирование плодородия почвы», посвященная 75 - летию академика Р.Е.Елешева, 13-15 июня [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова, Р.А. Акылбекова - Алматы , 2013.- С.442-445.

Сулейменова, Н.Ш. Влияние ресурсосберегающей технология возделывания сои на агрофизические показатели плодородия почвы в условиях юго-востока Казахстана.- JUBILEE INTERNATIONAL CONGRESS SCIENCE, EDUCATION,

Сулейменова, Н.Ш. Ресурсосберегающая экологически безопасная технология возделывания сои – залог высокой урожайности и качества продукции, междунар. науч. - практ.конф. (2013; Астана). Материалы международной научно-практической конференции: «Иновации - путь к новому этапу развития АПК», посвященной 100-летию профессора М.А.Гендельмана , Том-1[Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А. А.Жаппарова. –Астана, 2013. -С. 353-356.

Сулейменова, Н.Ш. Роль ветрового режима в загрязнении воздушного бассейна, междунар. науч.-практ. конф. (2013; Алматы). Международная научно-практическая конференция «Перспективные технологии возделывания масличных, зернобобовых культур и регулирование плодородия почвы», посвященная 75 - летию академика Р.Е.Елешева, 13-15 июня [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.Н. Даулбаева, М. Филиппова.-Алматы, 2013. – С.437-441.

Сулейменова, Н.Ш. Экологическое состояние агрофитоценоза и продуктивность ярового рапса в зависимости от сроков посева и предшественника, междунар. науч.-практ. конф. (2013; Алматы). Международная научно-практическая конференция: «Перспективные технологии возделывания масличных, зернобобовых культур и регулирование плодородия почвы» , посвященная 75 - летию академика Р.Е.Елешева ,13-15 июня [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.А. Жаппарова, Г.С. Салекеева.- Алматы, 2013. – С.248-252.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические и экономические проблемы природопользования при химизации экосистемы [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, М. Филиппова, В.Добрино.- JUBILEE INTERNATIONAL CONGRESS SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGIES Vol.1 Scientific and applied research association (24-26 october).- 2013.- P.360-365.

2012

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологическая оценка сероземов обыкновенных в зависимости от воздействия техногенного загрязнения (на примере г.Алматы, Казахстан) [Текст] /

Н.Ш.Сулейменова, Р.Х. Рамазанова.// jubilee international congress science,education,technologies “40 years buulgara-space country” vol.1 scientific and applied research association 12-14 septeber 2012 .- с. 354-359.

Сулейменова, Н.Ш. Особенности загрязнения воздушного бассейна урбанизированной территории Республики Казахстан [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, Р.Х . Рамазанова // JUBILEE INTERNATIONAL CONGRESS SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGIES “40 YEARS BUULGARA-SPACE COUNTRY” Vol.1 Scientific and applied research association 12-14 septeber 2012 .- С.360-365.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты возделывания сои – как ценной кормовой культуры // Материалы 2-ой международной научно-практической конференции [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, И.К.Райымбекова.-Украина, Каменско-Подольск , 2012. -С. 402-404.

2011

Сулейменова, Н.Ш. Состояние воздушного бассейна и почвенного покрова урбанизированной территории, международ. Симпозиум (2011; Москва) // Материалы VI Международного Симпозиума [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, А.Н. Даулбаева, И. Райымбекова.- Москва,2011. - С. 91-101.

2010

Сулейменова, Н.Ш. Основные источники и уровень загрязнения воздушного бассейна г. Алматы [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, А.Н. Даулбаева // Материалы Всероссийской научно-практической конференции РГАУСХА им. К.Тимирязева. - Москва, 2010.-С. 343-347.

Сулейменова, Н.Ш. Ресурсосберегающая технология возделывания сои и рапса в условиях юго-востока Республики Казахстан [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Материалы Всероссийской научно-практической конференции РГАУСХА им. К.Тимирязева.- Москва, 2010.- С.338 -343.

Сулейменова, Н.Ш. Хозяйственное, экологическое значение и использование масличных культур [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, И.Райымбекова // Материалы межд. науч.-практ. конференции

«Энергосберегающие технологии в АПК: проблемы и перспективы».- Алматы: Агроуниверситет, 2010. -С. 201-207.

2008

Сулейменова, Н.Ш. Ресурсосберегающая технология возделывания масличных культур в условиях орошения юго-востока Казахстана, международ. науч-практ. конф. (2008; Алматы). Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 75 - летию К. Сабденова [Текст] / Н.Ш.Сулейменова , Б.М. Узбеков , К.Н. Уразымбетова . -Алматы, 2008. -С. 128-132.

2007

Сулейменова, Н.Ш. Приемы повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в адаптированном земледелии Юго-Востока Казахстана, международ. конференция (2007; Алматы) // Материалы международной конференции «Проблемы повышения конкурентоспособности АПК в условиях вступления в ВТО» , 16 июля [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Н.Ш. Басымбеков.- Алматы, 2007.- С.218.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование короткороточных хлопковых севооборотов в хлопководстве Казахстана. Международ. науч.-практ. конф. (2007; Ташкент) // Материалы международной научно-практической конференции [Текст]/ Н.Ш.Сулейменова, И. Умбетов, А. Мустафаев, А. Тагаев .- Ташкент, 2007.-С. 92-95.

2006

Сулейменова, Н.Ш. Агрофитоценологический подход возделывания озимой пшеницы “Simmit” в условиях юго-востока Казахстана, конференция (2006; Иссык-Куль, Чолпан-Ата). Материалы 2-ой Центрально- Азиатской конференции по зерновым культурам[Текст] /Н.Ш.Сулейменова. -Иссык-Куль, Чолпан-Ата, 2006.

Сулейменова, Н.Ш. Стратегия регулирования фитосанитарного состояния посевов озимой пшеницы в условиях юго-востока Казахстана, международ. науч.-практ. конф. (2006:Шортанды) // Международная научно-практическая конференция, посвященная 50-

летию НИЗХ им. А.И.Бараева [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.-Шортанды, 2006.

2005

Сулейменова, Н.Ш. Жаздык бидайдың коршаған ортаның агроэкологиялық факторларын қолдануының, халықаралық ғылыми-практ.конференция (2005; Ускемен) // Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалы [Мәтін] /Н.Ш Сулейменова, Есбергенов Ж.К.. -Ускемен, 2005. -258-261 б.

Сулейменова, Н.Ш. ҚазҰАУ-де мамандарды мемлекеттік тілде дайындаудың өзекті мәселесі-салалас термин, ғылыми-практ. конференция (2005; Алматы) // Салалық терминдер мен кредиттік оқыту жүйесінің ғылыми-практ. конференция материалдары [Мәтін] / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы,2005.-3-4 б.

Сулейменова, Н.Ш. Агрофизические показатели плодородия почвы в табачных севооборотах, международ. науч. конф. (2005; Алматы). // Сборник международной научной конференции НИИ почвоведения [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. - Алматы: Тетис, 2005. -С.94-95.

Сулейменова, Н.Ш. Особенности формирования урожая табака в зависимости от условий их выращивания по предшественникам, международ. науч.-практ. конф. (2005; Усть-Каменогорск) // Сборник международной научно-практической конференции “Научные основы производства конкурентоспособности продукции сельского хозяйства ”[Текст] / Н.Ш Сулейменова, К.Уразымбетова, Н. Басымбеков..-Усть-Каменогорск, 2005. -С. 105-107.

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы сорной растительности на посевах сельскохозяйственных культур, международ. науч.-практ.конф. (2005; Усть-Каменогорск) // Сборник международной научно-практической конференции [Текст] / Н.Ш Сулейменова, Л.В. Лукьянова, Р. Сейтказин. -Усть-Каменогорск, 2005. -С. 65-67.

Сулейменова, Н.Ш. Региональная специализация садоводства Казахстана и адаптационный потенциал культур, международ. науч.-практ. конф. (2005; Алматы) [Текст] / С.Н. Олейченко,

Н.Ш.Сулейменова // Материалы международной научно-практической конференции «Кластерно - индустриальное развитие аграрного производства: основные проблемы и перспективные направления», посвященной 75-летию КазНАУ, Кн. 2., 30 июня -1 июля.- Алматы, 2005.- С.298-300.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование технологии возделывания табака – основа кластерного развития АПК международ. науч.-практ. конф. (2005; Алматы) // Материалы международной научно-практической конференции « Кластерно - индустриальное развитие аграрного производства: основные проблемы и перспективные направления» , посвященной 75-летию КазНАУ.-Кн. 3. [Текст] / С.Н. Олейченко, Н.Ш. Сулейменова, 30 июня -1 июля.- Алматы, 2005.- С.139-141.

Сулейменова, Н.Ш. Формирование агрофитоценоза кукурузы на зерно в условиях юго-востока Казахстана, науч. конф. (2005; Алматы) // Сборник научной конференции КазНАУ [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, Р. Райымбеков, Г.Аянбек.-Алматы, 2005.-С.47-49.

Сулейменова, Н.Ш. Экологическая безопасность технологии возделывания табака в условиях юго-востока Казахстана, международ. науч.-практ. конф. (2005; Алматы) // Материалы международной научно-практической конференции « Кластерно - индустриальное развитие аграрного производства: основные проблемы и перспективные направления», посвященной 75-летию КазНАУ.-Кн. 3. [Текст] / Н.Ш Сулейменова, Т А. Атакулов, К.Уразымбетова , Н . Басымбеков , 30 июня -1 июля.- Алматы, 2005.- С.157-159.

2004

Сулейменова, Н.Ш. Актуальные вопросы научного обеспечения АПК РК – оптимизация фитосанитарного состояния агрофитоценозов, международ. науч. конф. (2004; Алматы [Текст] / Н.Ш.Сулейменова) // Материалы научной конференции «Стратегия научного обеспечения АПК РК в отраслях земледелия ,растениеводства и садоводства: реальность и перспективы». Кн.2.-Алматы, 2004.- С.31.

Сулейменова, Н.Ш. Аспекты применения гербицидов в борьбе с сорными растениями в условиях юго-востока Казахстана,

международ. науч.- конф. (2004; Алматы) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.Уразымбетова, Н. Басымбеков // Материалы научной конференции «Стратегия научного обеспечения АПК РК в отраслях земледелия, растениеводства и садоводства: реальность и перспективы».Кн.2.- Алматы, 2004.- С.38-39.

2003

Сулейменова, Н.Ш. Особенности формирования агрофитоценоза озимой пшеницы Симмита, науч. конф. (2003; Алматы) // Материалы 1-ой Центрально-Азиатской конференции по пшенице, 10-13 июня [Текст] / Н.Ш. Сулейменова. – Алматы, 2003.

2001

Сулейменова, Н.Ш. Научные основы земледелия юго-востока Казахстана в условиях рыночных отношений, международ. науч.-практич. конф. (2001; Ташкент) // Труды международной научно-практической конференции Научные основы развития сельского хозяйства [Текст] /Н.Ш.Сулейменова. -Ташкент, 2001. -С. 122-125.

Сулейменова, Н.Ш. Экологическая оценка интегрированной системы борьбы с сорняками, международ. науч. конф. (2001; Караганда) // Труды 2-Международной научной конференции “Наука и образование” [Текст] /Н.Ш.Сулейменова.-Караганда, 2001.- С.482-484.

Сулейменова, Н.Ш. Экология и охрана окружающей среды в земледелии Юго-востока Казахстана, международ. науч. конф. (2001; Караганда) // Труды 2-Международной научной конференции “Наука и образование” [Текст] /Н.Ш.Сулейменова.- Караганда, 2001.- С.485.

2000

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические основы обработки почвы в условиях горного земледелия Казахстана, международ. научно-практич. конф. (2000; Астана) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Материалы международной научно-практической конференции «Жизнеспособный вариант устойчивого земледелия в странах СНГ». - Астана, 2000.

1999

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические проблемы сорных растений в агрофитоценозах, круглый стол (1999; Алматы) // Материалы республиканского круглого стола «Нарык, жер, ауыл» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. - Алматы, 1999.

Сулейменова, Н.Ш. Экологическая оценка интегрированной системы борьбы с сорняками, междунар. науч. конф. (1999; Караганда) [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.Н. Уразымбетова // Труды 2-ой международной научной конференции «Наука и образование». - Караганда, 1999. -С. 485-488.

1998

Сулейменова, Н.Ш. Дипломное проектирование и некоторые методические вопросы повышения его качества, республиканская учебно-метод. конференции (1998;Алматы) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Материалы республиканской учебно-методической конференции.- Алматы, 1998.

Сулейменова, Н.Ш. Совершенствование курса ОНИС, республиканская учебно- метод. конференция (1998; Алматы) // Материалы Республиканской учебно-методической конференции [Текст] / Н.Ш. Сулейменова, К.Н. Уразымбетова.- Алматы,1998.

1996

Сулейменова, Н.Ш. Проблемы борьбы с сорняками в агрофитоценозах в условиях юго-востока Казахстана, международный экологический конгресс (1996; Акмола) // Международный экологический конгресс «Природа – технология – экология - экономика» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. - Акмола, 1996.

1994

Сулейменова, Н.Ш. Экологические аспекты применения гербицидов на посевах, международная научная конференция (1994;Стамбул) // The conference on envir – 2 inmental issues [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.- Zhambul, 1994.

1993

Сулейменова, Н.Ш. Kazakchland Hububat Uretiminde Zirai Ekolojik Problemleri, международная научная конференция (1993; Алматы-Стамбул) // II Международная конференция «Агроэкология образования» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова З.Д. Дюсенбеков, Е.Ж. Жумабеков. -Алматы-Стамбул,1993.

Сулейменова, Н.Ш. Экологические и экономические критерии применения гербицидов, научная конференция (1993; Алма-Ата) // Сборник материалов научных конференций КазСХИ [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. -Алма-Ата,1993. -С. 20-22

Сулейменова, Н.Ш. Экологические проблемы земледелия, международная научная конференция (1993; Акмола) // Материалы международной научной конференции [Текст] /Н.Ш.Сулейменова. - Акмола, 1993. -С.217-219.

1992

Сулейменова, Н.Ш. Оперативное картирование засоренности – основа регламентированного применения гербицидов, научная конференция (1992; Алма-Ата). Материалы научной конференции [Текст] /Н.Ш.Сулейменова. - Алма-Ата,1992. -С.14-16.

1990

Сулейменова, Н.Ш. Гербициды на посевах сои в условиях орошаемой зоны Алматинской области, научно-практическая конференция (1990; Алма-Ата) [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, К.Н. Уразымбетова // Доклады научно-практической конференции, часть 1.- Алма-Ата,1990.- С.100-101.

Сулейменова, Н.Ш. Зональные особенности борьбы с сорняками на посевах ячменя в условиях горной зоны, научная конференция (1990; Алма-Ата) // Материалы научной конференции, посвященной 60-летию Каз СХИ [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. -Алма-Ата, 1990. -С. 38.

Сулейменова, Н.Ш. Меры борьбы с овсюгом с учетом природных особенностей земледелия горной зоны, научно-практическая конференция (1990; Алма-Ата) // Доклады научно-практической конференции -Ч. 1 [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. -Алма-Ата, 1990. -С. 99.

Сулейменова, Н.Ш. Методика внедрения элементов интенсификации обучения и закрепляемости знаний студентов, учебно-методическая конф. (1990; Алма-Ата) // Тезисы докладов на учебно-методической конференции ППС Каз СХИ [Текст] / Н.Ш.Сулейменова.-Алма-Ата ,1990.- 2 с.

1984

Сулейменова, Н.Ш. Зависимость развития ячменя от приемов агротехники в условиях среднегорья долин Алма-Атинской области, всесоюзное совещание (1984; Ленинград). Доклады Всесоюзного совещания «Фенологическая индикация и фенопрогнозирования» [Текст] / Н.Ш.Сулейменова. – Ленинград, 1984.- С. 33-36.

Сулейменова, Н.Ш. Теплообеспеченность особенности роста развития, и урожай зерновых культур в условиях среднегорья Тянь-Шаня, всесоюзное совещание [Текст] / Н.Ш.Сулейменова (1984; Ленинград) // Доклады Всесоюзного совещания «Фенологическая индикация и фенопрогнозирования».-Ленинград.- 1984.-С. 31-32.

1982

Сулейменова, Н.Ш. Развитие ярового ячменя в зависимости от обработки почвы сроков сева в высокогорных районах юго-востока Казахстана, всесоюзное совещание (1982; Ленинград) // Доклады 1 Всесоюзного совещания [Текст] / Н.Ш.Сулейменова, З.Д.Дюсенбеков.–Ленинград.- 1982.-С. 85-87.

ПАТЕНТТЕРІ. ПАТЕНТЫ. PATENTS

Сулейменова, Н.Ш. Способ возделывания сельскохозяйственных культур, ИП, № 21976, госреестр 2009 [Текст] / Н.Ш.Сулейменова // Сборник патентов, инновационных патентов на объекты интеллектуальной промышленной собственности (2009-2011гг.). – Алматы: Агроуниверситет, 2011 -С. 42-45.

Сулейменова, Н.Ш. Модельный патент: «Способ выращивания сортов яблони в условиях неустойчивого увлажнения». Удостоверение автора № 108889. -2022г.

Н.Ш.СУЛЕЙМЕНОВАНЫҢ КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯСЫ. КАНДИДАТСКАЯ ДИССЕРТАЦИЯ СУЛЕЙМЕНОВОЙ Н.Ш.

Сулейменова, Н.Ш. Влияние отдельных приемов агротехники на влагообеспеченность и урожайность [Текст]: дис.... канд. с.-х. наук: 06.01.01 / Н.Ш. Сулейменова; Научный руководитель кандидат сельскохозяйственных наук З. Д. Дюсенбеков.- Алма-Ата: [б. и.], 1982.- 131 с.: прил.- (Министерство сельского хозяйства СССР, Казахский сельскохозяйственный институт).

Н.Ш.СУЛЕЙМЕНОВАНЫҢ ДОКТОРЛЫҚ ДИССЕРТАЦИЯСЫ. СУЛЕЙМЕНОВОЙ Н.Ш. ДОКТОРСКАЯ ДИССЕРТАЦИЯ.

Сулейменова, Н.Ш. Агроэкологические основы совершенствования интегрированных систем борьбы с

сорными растениями в земледелии Юго-Востока Казахстана [Текст]: дис.... д-ра с.-х. наук: 06.01.01: защищена 26.06.1996 / Н.Ш. Сулейменова; Научный консультант академик, доктор сельскохозяйственных наук З. Д. Дюсенбеков.- Алматы: [б. и.], 1996.- 301 с.: прил.- (Министерство образования Республики Казахстан, Казахский государственный аграрный университет).

***Н.Ш. СУЛЕЙМЕНОВАНЫҢ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН
КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАР***

***КАНДИДАТСКИЕ ДИССЕРТАЦИИ ЗАЩИЩЕННЫЕ
ПОД РУКОВОДСТВОМ СУЛЕЙМеновой Н.Ш.***

***CANDIDATES THESES DEFENDED UNDER THE LEADERSHIP
OF SULEIMENOVA N.SH.***

Басымбеков, Н.Ш. Научно – обоснованная технология возделывания табака в системе севооборотов в условиях Алматинской области [Текст]: дис... канд. с./х. наук: 06.01.09 / Н.Ш. Басымбеков; Защищена 14.12.2010.- Алматы, 2010.-135с. - (Министерство образования и науки Республики Казахстан. Казахский национальный аграрный университет).

Жарасов Ж. Ш. Экологические аспекты применения гербицидов под озимую пшеницу на богаре юго-востока Казахстана [Текст]: дис... канд. с./х. наук: 06.01.01/ Ж.Ш.Жарасов; Защищена 31.05.2002.-Алматы,2002.-142с. (Министерство образования и науки Республики Казахстан. Казахский национальный аграрный университет) .

Нурымова, Р. Д. Технологические приемы возделывания донника в рисовом севообороте в условиях Приаралья. [Текст]: дис... канд. с./х. наук : 06.01.09 / Р.Д. Нурымова ; Защищена 23.11.2007.- Алматы, 2007 .- 124 с.- (Министерство образования и науки Республики Казахстан. Казахский национальный аграрный университет).

Тагаев, А.М. Влияние удобрений на плодородие орошаемого светлого серозема и продуктивность культур хлопковых севооборотов [Текст]: дис... канд. с./х. наук : 06.01.04 / А.М.Тагаев; Защищена 10.09.2010 .-

Алматы, 2010.- 105с.- (Министерство образования и науки Республики Казахстан.Казахский национальный аграрный университет).

Уразымбетова, К.Н. Применение гербицидов на посевах сои в условиях орошения предгорной зоны Заилийского Алатау [Текст]: дис... канд. с.-х. наук: 06.01.01: защищена 30.06.1995 / К.Н. Уразымбетова; Научные руководители д. с/х. н З. Д. Дюсенбеков, Н. Ш. Сулейменова.- Алматы:, 1995.- 119с.- (Министерство сельского хозяйства Республики Казахстан, Казахский сельскохозяйственный институт).

***Н.Ш.СУЛЕЙМЕНОВАНЫҢ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН
(PHD) ДОКТОРЛЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАРЫ***

***ДОКТОРА ФИЛОСОФИИ (PHD) ЗАЩИТИВШИЕ ДИССЕРТАЦИИ ПОД
РУКОВОДСТВОМ Н.Ш. СУЛЕЙМеновой***

***(PHD) DOCTORS OF PHILOSOPHY DEFENDED THESESES
UNDER THE LEADERSHIP OF OF SULEIMENOVA N.SH.***

Абилдаев, Е.С. Қазақстанның оңтүстік-шығыс таубөктері жағдайында рапс агроэкожүйесінің ресурсүнемдеу технологиясы [Мәтін]: 6D060800-Экология: философия д-ры (PhD) дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Е.С. Абилдаев; ғыл. кеңесшілер Н.Ш.Сулейменова, М.V.Filipova (Болгария); ҚазҰАЗУ.- Алматы: Басп. ж., 2018.- 128 б.

Даулбаева А.Н. Специальность 6D060800 – Экология. Тема докторской диссертации: «Экологические особенности агрофитоценоза сои при ресурсосберегающей технологии выращивания на юго-востоке Казахстана» [Текст]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАУ / А.Н.Дауылбаева; науч. консультанты Н.Ш.Сулейменова.- Алматы: Б.и., 2012.- 143 с.

Жараспаева, С.М. Экологические аспекты и экономическая оценка химизации земледелия в условиях агроэкосистемы Алматинской области [Текст]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАУ / С.М. Жараспаева; науч. консультанты Н.Ш.Сулейменова, М.V.Filipova (Болгария).- Алматы: Б.и., 2016.- 123 с.: +CD.

Калыков, Д.Б. Оценка изменения климата Алматинской области и

влияние на функционирование агропромышленного комплекса [Текст]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАИУ / Д.Б. Калыков; отечеств. науч. консультант: Н.Ш.Сулейменова; заруб. науч. консультант М.В.Филипова.- Алматы: КазНАИУ, 2022.- 116 с.: +CD.

Куандыкова, Э.М. Оңтүстік-шығыс Қазақстан жағдайында майбұршақ агроэкожүйесінің экологиялық мәселелерін шешуде инновациялық технологияның тиімділігін анықтау [Мәтін]: 6D060800-Экология: фил. д-ры (PhD) ғыл. дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Э.М. Куандыкова; Отандық ғыл. кеңесшілері: Н.Ш.Сулейменова, Б.Я.Махамедова, шетелдік ғыл. кеңесшісі М.В.Филипова (Болгария).- Алматы: ҚазҰАЗУ, 2020.- 139 б.: +CD.

Орынбасарова, Г.О. Климаттың өзгеру жағдайында майлы дақыл агроэкожүйесінің тұрақтылығы мен өнімділігінің экологиялық мониторингі [Мәтін]: 6D060800-Экология: философия д-ры (PhD) дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Г.О. Орынбасарова; отандық ғыл. кеңесшісі Н.Ш.Сулейменова; шетелдік ғыл. кеңесшісі М.В.Филипова.- Алматы: ҚазҰАЗУ, 2022.- 138 б.: +CD.

Райымбекова И.К. Специальность 6D060800 – Экология. Тема докторской диссертации: «Экологические особенности агрофитоценоза сои при ресурсосберегающей технологии выращивания на юго-востоке Казахстана» [Текст]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАУ / И.К. Райымбекова; науч. консультанты Н.Ш.Сулейменова.- Алматы: Б.и., 2012.- 190 с.

Сырлыбекқызы, С. Геоакпараттық технологияларды қолдану арқылы Каспий теңізі жағалауындағы мұнай өндірілетін аймақтың экологиялық мониторингі [Мәтін]: 6D060800-Экология: филос. д-ры (PhD) ғыл. дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / С. Сырлыбекқызы; ғыл. кеңесшілер Н.Ш.Сулейменова, Г.Ж.Кенжетев, В.Н.Пермяков; Қазақ ұлттық аграрлық ун-ті.- Алматы, 2015.- 135 б.: +CD.).

Тогусбаева, А.М. Разработка IT технологий для интеллектуального экологического мониторинга агроэкосистемы плодовых культур в условиях Юго-Восточного Казахстана [Текст]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАИУ / А.М. Тогусбаева; науч. консультанты Н.Ш.Сулейменова.- Алматы: Б.и., 2023.- 123 с.: +CD.

***Н.Ш.СҮЛЕЙМЕНОВАНЫҢ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН
МАГИСТРЛЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАР***

***МАГИСТЕРСКИЕ ДИССЕРТАЦИИ
ПОД РУКОВОДСТВОМ Н.Ш. СУЛЕЙМеновой***

***MASTERS OF ECONOMICS DEFENDED THESESES UNDER
THE LEADERSHIP OF N.SH. SULEIMENOVA***

Боранбаева Д. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Особенности накопления тяжелых металлов в почвах Алматинской области».

Дәнібекұлы М. (КНР). Специальность 6N0101-Агрономия.

Данаева Г. Специальность 6N0608 -Экология. Тема: «Семей полигонындағы ядролық жарылыстардың экологиялық қауіптілігі және зардабы».

Есалиева А. Б. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Антропогенное влияния предприятий фосфорной промышленности «Химпром» на окружающую среду».

Жумагулова М. С. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Ірі урбандалған территорияның (Алматы қ.) автокөлік магистралының әсеріне байланысты экологиялық мониторингі».

Матеева А. Е. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Наубайхана өндірісі үшін өсімдік шаруашылық өнімдерінің экологиялық аспектілері».

Мауленбердинова А. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Мониторинг устойчивости и продуктивности агроэкосистемы масличных культур в условиях изменение климата» 2020

Науатова А. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Экологическая и экономическая эффективность приемов возделывания донника на засоленных почвах рисового севооборота» 2018

Нұрманова Д. С. Специальность 6N0608- Экология. Тема: «Алматы қаласы аумағының ауа бассейнінің экологиялық жағдайының мониторингісі».

Нурмуханбетова А. М. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Металл коррозиясына әртүрлі микроорганизмдер топтарының әсері».

Сагидулла А. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Экологический мониторинг окружающей среды».

Сагиндыков А. М. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Жуалы орман шаруашылығы мен ерекше қорғалатын табиғи аймақтарының экологиялық аспектісі және оны қорғау жолдары».

Салекеева Г. С. Специальность 6M060800 – Экология. Тема: «Рапс фитоценозының қалыптасуына және өнімділігіне экологиялық факторлардың әсері».

Санақұл Ж.Б Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Рапс агроэкожүйесі жағдайының фитосанитарлық мониторингісі».

Сахратова М.М Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Мониторинг экологического состояния воздушного бассейна территории города Алматы».

Тербосынова А.А. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Оценка состояния орошаемых сероземов в зависимости от длительности их использования в производстве».

Турсынбай Г. Е. Специальность 6N0608- Экология. Тема: «Оңтүстік-шығыс Қазақстан жағдайында соя өсіріп-өндірудің қор үнемдеу технологиясының экологиялық аспектісі».

Усенова Г.С. Специальность 6N0608- «Экология» Тема: «Оңтүстік Қазақстанның таулы өңірі топырақтарының экологиялық жағдайы».

Утибаева З. Д. Специальность 6N0608- Экология. Тема: «Алматы қаласының ауа бассейнінің ластануын сараптау және ластану деңгейін төмендету жолдары».

Хамитова М.С. Специальность 6M080100 –«Агрономия». Тема: «Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймағында рапс дақылының ресурс үнемдейтін технологиясын анықтау».

***ТОЛЫҚ МӘТІНДЕРІ ЖАСАЛҒАН КІТАПТАР МЕН МАҚАЛАЛАРЫ.
ПОЛНОТЕКСТОВЫЕ КНИГИ И СТАТЬИ
FULL-TEXT BOOKS AND ARTICLES***

2024

Сулейменова, Н.Ш. Экология және тұрақты даму [Электрондық ресурс]: оқулық / А.Қ.Саданов, Н.Ш.Сулейменова, Н.С.Дәменова, Б.Я.Махамедова; ҚР Білім және ғылым м-трлігі.- Алматы: ADAL КІТАП, 2024.- 477 б.

2023

Сулейменова, Н.Ш. Методология научных исследований в экологии [Электронный ресурс]: учебник для магистрантов и докторантов / Н.Ш. Сулейменова; КазНАИУ.- Алматы: Айтұмар, 2023.- 324 с

Сулейменова, Н.Ш. Пути повышения фитосанитарной устойчивости агрофитоценозов в адаптированной земледелии [Электронный ресурс]: моногр. / Н.Ш. Сулейменова, Б.Я. Махамедова.- Алматы: ADAL КІТАП, 2023.- 172 с.

2020

Сулейменова, Н.Ш. Экология природных ресурсов [Текст]: учебное пособие / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, Р.А. Акылбекова.- Алматы: КазНАУ, 2020.- 168 с

2015

Сулейменова Н.Ш. 5B060800 - Экология мамандығының студенттері өтетін өндірістік практикаға арналған әдістемелік

нұсқау [Электрондық ресурс] / ҚазҰАУ, Сулейменова, Н.Ш., Махамедова, Б.Ж., Сыбанбаева, М.А.- Алматы: Айтұмар, 2015.- 19 б.

Сулейменова Н.Ш. Методическое указание к проведению производственной практики студентов по спец.: 5В060800 - "Экология" [Электронный ресурс] / КазНАУ, Сулейменова, Н.Ш., Махамедова, Б.Ж., Сыбанбаева, М.А.- Алматы: Айтұмар, 2015.- 21 с.

Сулейменова Н.Ш. Методические указания к самостоятельным работам магистрантов по дисциплинам специальности: 6М060800 - "Экология" [Электронный ресурс] / Сулейменова, Н.Ш., Махамедова, Б.Ж., Сыбанбаева, М.А.- Алматы: Айтұмар, 2015.- 38 с.

Сулейменова, Н.Ш. Методические указания к проведению интерактивных методов обучения магистрантов по дисциплине "Учение о биосфере. Ноосфера" [Электронный ресурс] / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, М.А. Сыбанбаева; КазНАУ.- Алматы: Айтұмар, 2015.- 50 с.

Сулейменова, Н.Ш. Мониторинг воздушного бассейна [Электронный ресурс] / Н.Ш. Сулейменова, Б.Ж. Махамедова, М.А. Сыбанбаева; КазНАУ.- Алматы: Айтұмар, 2015.- 44 с.

2013

Сулейменова, Н.Ш. Основной источник загрязнения воздушного бассейна урбанизированной территории Алматы [Электронный ресурс]: статья / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы, КазНАУ: Известия НАН РК, 2012.- 1 электрон.опт.диск CD-ROM // Известия НАН РК.- 2013.- №1.- С.62-66.- (Аграрных наук).

2009

Сүлейменова, Н.Ш. Ғылыми зерттеу әдістемесі [Электрондық ресурс]: магистранттың оқу-әдістемелік пән кешені / Н.Ш. Сүлейменова.- Алматы: ҚазҰАУ, 2009ж.- 116 б.: CD-ROM.

Сулейменова, Н.Ш. Дәрілік өсімдіктерді төрттүлік малға қолдану [Мәтін]: оқу әдістемелік құралы / Н.Ш. Сулейменова, А. Ахметов.- Алматы: ҚазҰАУ, 2009 ж.- 134 б.

2011

Сулейменова Н.Ш. Жануарлар экологиясы [Мәтін]: оқу құралы / Н.Ш Сулейменова., А.А. Ахметов.- Алматы: ҚазҰАУ, 2011ж.- 116.

Сулейменова Н.Ш. Земледелие [Электронный ресурс]: учебник / Т.А. Атакулов, А.А. Ауезов, Н.Ш. Сулейменова, К.Ш. Жанабаев; Казахский национальный аграрный университет.- CD-R 52x-700 МВ.- Алматы, 2011.- 160 с.: 1 электрон.опт.диск CD-ROM ; 6, 78 МБ.

Сулейменова Н.Ш. Земледелие [Электронный ресурс]: учебник / Т.А.Атакулов, А.А.Ауезов, Н.Ш.Сулейменова.-Алматы,КазНАУ, 2011.- 316с.: 1 электрон. опт. диск CD-ROM.

Сулейменова, Н.Ш. Учение о биосфере. Ноосфера [Электронный ресурс]: Учебно-методический комплекс дисциплины / Н.Ш. Сулейменова.- Алматы: Агроуниверситет, 2009.- 29с.: CD-ROM.

ДИССЕРТАЦИЯЛАР. ДИССЕРТАЦИИ

2022

Калыков, Д.Б. Оценка изменения климата Алматинской области и влияние на функционирование агропромышленного комплекса [Электронный ресурс]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАИУ / Д.Б. Калыков; отечеств. науч. консультант: Н.Ш.Сулейменова; заруб. науч. консультант М.В.Филипова.- Алматы: КазНАИУ, 2022.- 116 с.: +CD.

Орынбасарова, Г.О. Климаттың өзгеру жағдайында майлы дақыл агроэкожүйесінің тұрақтылығы мен өнімділігінің экологиялық мониторингі [Электрондық ресурс]: 6D060800-Экология: философия д-ры (PhD) дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Г.О. Орынбасарова; отандық ғыл. кеңесшісі Н.Ш.Сулейменова; шетелдік ғыл. кеңесшісі М.В.Филипова.- Алматы: ҚазҰАЗУ, 2022.- 138 б.: +CD.

2020

Куандыкова, Э.М. Оңтүстік-шығыс Қазақстан жағдайында майбұршақ агроэкожүйесінің экологиялық мәселелерін шешуде инновациялық технологияның тиімділігін анықтау [Электрондық ресурс]: 6D060800-Экология: фил. д-ры (PhD) ғыл. дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Э.М. Куандыкова; Отандық ғыл. кеңесшілері: Н.Ш.Сулейменова, Б.Я.Махамедова, шетелдік ғыл. кеңесшісі М.В.Филипова (Болгария).- Алматы: ҚазҰАУ, 2020.- 139 б.: +CD.

2018

Абилдаев, Е.С. Қазақстанның оңтүстік-шығыс таубөктері

жағдайында рапс агроэкожүйесінің ресурсүнемдеу технологиясы [Электрондық ресурс]: 6D060800-Экология: философия д-ры (PhD) дәрежесін алу үшін дайынд. дисс. / Е.С. Абилдаев; ғыл. кеңесшілер Н.Ш.Сулейменова, М.V.Filipova (Болгария); ҚазҰАУ.- Алматы: Басп. ж., 2018.- 128 б.

2016

Жараспаева, С.М. Экологические аспекты и экономическая оценка химизации земледелия в условиях агроэкосистемы Алматинской области [Электронный ресурс]: 6D060800 - Экология: дисс. д-ра философии (PhD); КазНАУ / С.М. Жараспаева; науч. консультанты Н.Ш.Сулейменова, М.V.Filipova (Болгария).- Алматы: Б.и., 2016.- CD-R 700 MB 52X: 2, 38 MB.

***ОЛ ТУРАЛЫ МАҚАЛАЛАР.
СТАТЬИ О НЕЙ***

2024

Махамедова, Б.Ж. Сексеннің сеңгіріне шыққан ұлағатты ұстаз [Мәтін]: [ҚазҰАЗУ профессоры, а.ш.ғ.д. Н.Ш.Сулейменова 80 жасқа толады] / Б.Ж. Махамедова, К. Мырзабек // Qazaq.- 2024.- 12 сәуір.- 7 бет.

2014

Ғалымға құрмет көрсетілді [Мәтін]: [ҚазҰАУ "Топырақтану, агрохимия және экология" кафедрасының профессоры Н.Ш.Сулейменованың 70 жылдық мерейтойына орай ұйымдастырылған Ғылыми кеңес болып өтті] // Аграрлық университет.- 2014.- №4-5.- 6 б.

Төрөқызы, Т. Ауыл шаруашылығы саласындағы тұңғыш.... [Мәтін]: [ҚазҰАУ "Топырақтану, агрохимия және экология" кафедрасының профессоры Н.Ш.Сулейменованың өмір жолы туралы сыр - сұхбат] / Т. Төрөқызы // Алматы.- 2014.- 19 сәуір.- 8-9 б.

Ученые-аграрники поздравляют Н.Ш. Сулейменову - с 70-летием и 40-летием научной и педагогической деятельности [Текст] // Известия НАН РК .- 2014 .- №1.

Профессора, доктора с./х. наук Н. Ш.Сулейменову с 70-летним юбилеем и 40-летием научной и педагогической деятельности,

поздравляют ученые КазНАУ [Текст] // Вестник с/х.науки Казахстана .- 2014.- №1.- С. 2

Юбилей ученого (Профессора, доктора с./х. наук Н.Ш.Сулейменовой) [Текст] // Почвоведение .- 2014 .- №1

2004

Поздравление с 60- ти летним юбилеем Н.Ш. Сулейменовой [Текст]// Вестник с.-х.науки Казахстана .- 2004 .- № 5 .-С.2

Имя собственное- женского рода-Назия [Текст] // Вечерний Алматы. .-2004.- 6 марта .-С 3.

МАЗМҰНЫ

1.	Оқырмандарға.....	3
2.	Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің "Топырақтану, агрохимия және экология " кафедрасының профессоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының докторы Н.Ш.Сүлейменованың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері.....	4
3.	Ауыл шаруашылығы ғылымдарының докторы, Қазақстан Республикасы ҰАҒА академигі,"Экология" халықаралық академиясының академигі,Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің "Топырақтану, агрохимия және экология" кафедрасының профессоры Н.Ш.Сулейменованың ғылыми-педагогикалық және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очеркі.....	6
4.	Монографиялары.....	41
5.	Оқулықтары.....	41
6.	Оқу құралдары.....	43
7.	Әдістемелік құралдары.....	45
8.	Сөздіктер.....	52
9.	Ұсыныстар.....	53
10.	Ғылыми мақалалары.....	55
11.	Конференция, дөңгелек үстел, семинарларда сөйлеген сөздері.....	74
12.	Патенттері.....	89

13.	Н.Ш.Сулейменованың жетекшілігімен қорғалған кандидаттық диссертациялар.....	90
14.	Н.Ш.Сулейменованың жетекшілігімен қорғалған (Phd) философия докторының диссертациялары.....	91
15.	Н.Ш.Сулейменованың жетекшілігімен қорғалған ғылым магистрлық диссертациялары.....	93
16.	Толық мәтіндері жасалған кітаптар мен мақалалар.....	98
17.	Ол туралы мақалалар.....	101

СОДЕРЖАНИЕ

1.	К читателям.....	3
2.	Основные даты жизни и деятельности профессора кафедры «Почвоведение, агрохимия и экология» казахского национального аграрного исследовательского университета, доктора сельскохозяйственных наук Н.Ш. Сулейменовой.....	17
3.	Краткий очерк о научно-педагогической и общественной деятельности доктора сельскохозяйственных наук, академик НААН Республики Казахстан, академик международной академии «Экология», профессор кафедры «Почвоведение, агрохимия и экология» Казахского национального аграрного исследовательского университета Сулейменовой Н.Ш.....	19
4.	Монографии.....	41
5.	Учебники.....	41
6.	Учебные пособия.....	43
7.	Методические указания.....	45
8.	Словари.....	52
9.	Рекомендации.....	53
10.	Научные статьи.....	55
11.	Выступления на конференциях, круглых столах и семинарах.....	74
12.	Патенты.....	89
13.	Кандидатские диссертации защищенные под руководством Н.Ш.Сулейменовой.....	90

14.	Доктора философии (Phd) защитившие диссертации под руководством Н.Ш.Сулейменовой	91
15.	Магистерские диссертации защитившие под руководством Н.Ш.Сулейменовой.....	93
16.	Полнотекстовые книги и статьи	95
17.	Статьи о нем.....	101

CONTENTS

1.	To readers.....	3
2.	The main dates of life and activity of "Soil science, agricultural chemistry and ecology" department's professor Suleimenova N. Sh.,doctor of agricultural sciences of the Kazakh National Agrarian Research University.....	30
3.	Doctor of agricultural sciences,academician of ashn RK of the republic of Kazakhstan,academician of the international academy "Ecology",professor of "Soil science, agrochemistry and ecology" department of Kazakh National Agrarian Research University Suleimenova N.Sh. brief sketch about scientific-pedagogical and public activity.....	32
4.	Monographs.....	41
5.	Textbooks.....	41
6.	Manuals.....	43
7.	Methodical instructions.....	45
8.	Dictionaries	52
9.	Recommendations.....	53
10.	Scientific articles.....	55
11.	Statements at conferences, round tables and seminars.....	74
12.	Patents.....	89
13.	Candidates theses defended under the leadership of Suleimenova N.Sh.....	90

14.	(PHD) doctors of philosophy defended theses under the leadership of Suleimenova N.Sh.....	91
15.	Masters of economics defended theses under the leadership of N.Sh. Suleimenova.....	93
16.	Full-text books and articles.....	95
17.	Articles about him.....	101

**Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университетінің
профессоры, ауыл шаруашылық ғылымының докторы
Н.Ш.Сүлейменованың ғылыми еңбектерінің
библиографиялық көрсеткіші.**

**Библиографический указатель научных трудов
доктора сельскохозяйственных наук, профессора
Казахского национального аграрного исследовательского
университета Н.Ш.Сүлейменовой.**

Жауапты шығарушылар-Ответственные за выпуск:

Айтуарова А.М., Ғылыми кітапхана директоры;
директор научной библиотеки;
Ақшалова А.Б., жетекші кітапханашы;
ведущий библиотекарь.

Подписано в печать 03.05.2024. Формат 60x84^{1/16}.
Объем 7,0 п.л. Заказ № 116.
г. Алматы, пр. Абая,8. Изд. «Айтұмар».

Bibliographic index of scientific works of agricultural sciences
Doctor, professor of the
Kazakh National Agrarian Research University
N.Sh.Suleimenova.

Responsible for release:

Aytuarova A.M., Director of the Scientific library;

Akshalova A.B., leading librarian.

Sent for the press 03.05.2024. Формат 60x84
1/16 Volume 7,0 pr.list. Order №116.
Almaty, Abay avenue, 8. Publisher «Aitumar».